

TAKİP TALEBİNDE DAYANILMAYAN BELGENİN İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA İLERİ SÜRÜLÜP SÜRÜLEMeyeceĞİ ÜZERİNE^(*)

Dr. Öğr. Üyesi **Meltem ERCAN ÖZLER^(**)**

Öz

İtirazın iptali davası, alacaklının, borca veya imzaya itiraz eden borçluya karşı hem takibin devamını sağlamak hem de alacağın varlığını tespit ettirmek üzere, itirazın kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde açtığı bir davadır. İcra ve İflas Kanunu'nun 67'nci maddesinde düzenlenen itirazın iptali davası, esasen genel mahkemelerde, genel hükümler çerçevesinde görülen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hükümlerinin uygulandığı bir davadır. Bu nedenle itirazın iptali davasında davalı borçlu ödeme emrine karşı bildirdiği itiraz sebepleriyle bağlı değildir (İİK m. 63). Davalı borçlu itiraz sebeplerini ve delillerini savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamında ileri sürebilir. Davacı alacaklının elinde İİK m. 68 anlamında bir belge varsa; alacaklı isterse itirazın iptali davasını açar isterse de itirazın kaldırılması yoluna başvurur. Ancak elinde İİK m. 68 anlamında bir belge bulunmayan alacaklı bakımından takip prosedüründe başvurulacak tek yol, itirazın iptali davasıdır. Zira mahkeme genel hükümlere göre genel ispat ve delil kuralları çerçevesinde davayı inceleyeceği için alacaklı, ispat ve delil bakımından itirazın kesin kaldırılması yolundan farklı olarak İİK m. 68 anlamındaki belgelerle sınırlı değildir. Ancak Yargıtay'ın özellikle son dönemde verdiği kararlarına bakıldığında, itirazın iptali davasının icra takibine hem alacağın miktarı hem de alacağın kaynağı bakımından sıkı sıkıya bağlı olması gerekçesiyle itirazın iptali davasında alacaklının, takip dayanağı olarak sunmadığı belgelere dayanamayacağına hükmetmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda itirazın iptali davasının, icra takibinden ayrı ve bağımsız bir dava olup olmadığı, itirazın kaldırılması yolundan bu anlamda bir farkının bulunup bulunmadığı ve takip talebinde dayanılmayan bir belgenin itirazın iptali davasında ileri sürülüp sürülemediği doktrinindeki görüşler ve yargı kararları çerçevesinde ispat hakkı, silahların eşitliği ilkesi ve dürüstlük kuralı bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler

Takip Talebi, Takip Talebindeki Belgeler, İtirazın İptali Davası, İtirazın Kaldırılması Yolu, İspat Hakkı, Silahların Eşitliği İlkesi.

^(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 15.04.2025 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 03.07.2025
DOI No: 10.54704/akdhfd.1676967

^(**) Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi / Konya, Türkiye
E-posta: meltem.ercan@selcuk.edu.tr
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-2713-9761>

ON WHETHER THE DOCUMENT NOT RELIED UPON IN THE ENFORCEMENT REQUEST CAN BE RAISED IN THE CANCELLATION OF OBJECTION CASE

Abstract

The case for cancellation of an objection is a lawsuit filed by the creditor against the debtor who objects to the debt or signature, within one year from the notification of the objection, in order to ensure the continuation of the proceedings and to establish the existence of the receivable. The case for cancellation of objection, regulated in Article 67 of the Enforcement and Bankruptcy Law, is essentially a case heard in general courts, within the framework of general provisions, in which the provisions of the Code of Civil Procedure are applied. For this reason, in the objection cancellation case, the defendant debtor is not bound by the reasons for the objection he stated against the payment order (Art. 63). The defendant debtor may put forward the reasons for objection and evidence within the scope of the prohibition of expanding or changing the defense. In the hands of the plaintiff in Article 68 of the Enforcement and Bankruptcy Law, in the hands of the creditor if there is a document within the meaning of Article 68 of the Enforcement and Bankruptcy Law; if the creditor wishes, he opens a case for the cancellation of the objection, or he applies for the way to remove the objection. However, the creditor who does not have a document within the meaning of Article 68 is the only way to file for cancellation of the objection. Because the court will examine the case within the framework of the general rules of proof and evidence according to the general provisions, the creditor, in terms of proof and evidence, unlike the way of final removal of the objection, it is not limited to documents within the meaning of Article 68. However, the Supreme Court, in its decisions, rules that the case for cancellation of the objection is closely related to the enforcement proceedings both in terms of the amount of the receivable and the source of the claim, therefore, the creditor cannot rely on documents that it has not submitted as the basis for the follow-up in the case of cancellation of the objection. In this context, in our study, it will be evaluated in the context of the right of proof, equality of arms and honesty to justice within the framework of doctrine and judicial decisions whether the case for cancellation of objection is a separate and independent case from enforcement proceedings, whether there is a difference in this sense from the way of removal of objection, and whether a document that is not relied upon in the request for follow-up can be put forward in the case of objection cancellation.

Keywords

Follow Up Request, Documents in the Follow Up Request, The Objection Cancellation Case, The Way to Remove the Objection, The Right of Proof, The Principle of Equality of Arms.

Extended Abstract

The objection cancellation case is dependent on the follow-up request in terms of the cause of the debt, but is an independent case in terms of the judicial activity to be carried out and the means of proof. The means of proof that the plaintiff must use in the proceedings are the evidence sought for the discovery of the material truth. Since cancellation of objection is a case, it should be possible to submit and examine documents and other evidence within the framework of general provisions in this case. Even if the follow-up request is not based on documents, evidence must be submitted at the stage of exchange of petitions. Because there is not explicit provision of law prohibiting a document that is not brought in the follow-up request in terms of the cancellation of the objection case to be brought to the proceedings with the petition / reply to the reply petition at the stage of the exchange of petitions for the plaintiff. Although it is not possible to rely on a new evidence at the preliminary examination and investigation stage, it should be possible to submit the evidence within the framework of the provisions regarding the submission of the documents shown at the exchange stage in the preliminary examination and the subsequent submission of evidence in the investigation.

Contrary to the judicial practice, accepting that the plaintiff, who cannot go to the enforcement court because he does not have a document within the meaning of Article 68 of the Enforcement and Bankruptcy Law (EBL), cannot also file a cancellation of objection case on the same grounds is contrary to the purpose of the cancellation of objection case. If there is not bill in the follow-up request, showing the reason for the debt is important in terms of judicial

activities such as the cancellation of the objection to be carried out in connection with the follow-up. However, linking the means of proof in the action for cancellation of objection to the specific follow-up request and asserting that they cannot be relied upon as evidence in the action for cancellation of objection on the grounds that they are not relied upon in the follow-up request will cause certain theoretical problems and problems in terms of the functioning of the judicial activity in practice. In this context, our findings and suggestions can be evaluated as follows:

In particular, the deed or document that must be included in the follow-up request cannot be considered as a precondition that determines the limits of the proof activity in the proceedings. In the cancellation of objection case, it should be possible to rely on a document other than the documents included in the follow-up request, or to rely on a new document even if no document is relied on, with the rules of submission of documents within the framework of general provisions.

In the cancellation of objection case where the plaintiff creditor tries to prove the existence of the receivable and the defendant debtor tries to prove the reasonableness of the objections, the court disposes of the file with a decision that constitutes a final judgement in material terms as a result of the examination of all evidence. However, the acceptance that the plaintiff cannot rely on the new document may cause the plaintiff to lose the case. If the creditor had filed a debt claim in the general court instead of an execution proceeding, he would have been able to rely on all documents as evidence and obtain a judgement in his favour. It is not a proper practice to establish such a difference between similar access to justice tools through judicial decisions without a legal basis. While there is no provision in the Enforcement and Bankruptcy Law that establishes a connection between the reliance on a document in the follow-up request and the reliance on evidence in the cancellation of objection case, the judiciary's establishment of such a connection through case law constitutes a clear violation of the legal provision.

While the law does not require the submission of documents with the request for enforcement proceedings, the judicial decisions require this requirement, which violates the creditor's freedom of right. In addition, the acceptance of this approach will also have a negative effect of bringing the cancellation of objection case closer to the narrow and restrictive judicial activity of the removing the objection in terms of proof activities.

Failure to accept the documents, which have been duly turned into case material, in the cancellation of the objection case on the grounds that they are not included in the follow-up request, may constitute a prohibition of the collection of the receivables of the persons who are creditors in terms of substantive law by judicial decisions and a prohibition of surprise decision-making for the party who does not fully exercise his right to be heard.

The limitation of the right of proof through the action for annulment of objection results in a violation of both the general principles of jurisdiction (extension or amendment of the claim and defence, explicit consent of the other party, amendment) and legal security and certainty. This is because the party who files an action for cancellation of objection should be able to use the right of proof, unless there is a clear limitation in the law, in accordance with the principle of legal certainty. This limitation can only be possible with a clear legal regulation to be introduced to Article 67 of the EBL regarding the cancellation of objection lawsuit. Both the plaintiff and the defendant should be able to use their rights of claim and defence within the framework of general provisions within the context of the principle of equality of arms.

The intention to rely on the document that is not shown in the follow-up request as evidence in the cancellation of the objection case is also considered as a violation of the rule of good faith. What is essential is that persons act and transact in accordance with the rule of honesty. The contradiction of good faith must be evaluated in each concrete case and must be justified on the basis of concrete facts. Restriction of the right to adduce evidence on the grounds of contradiction of good faith is a serious interference with the right of proof. In this regard, the contradiction of the rule of good faith should be explained concretely at least by a case-law unification decision and a binding practice should be adopted for everyone.

Finally, decisions based on abstract contradiction of good faith may lead the creditor, who has documents to prove his/her receivable but cannot use his right of proof and cannot collect his receivable, to convict the state to compensation through individual application.

GİRİŞ

İtirazın iptali davası, takip alacaklısının borca veya imzaya itiraz eden takip borçlusuna karşı, elinde İİK m. 68 anlamında bir belgenin olması şartı aranmaksızın, ödeme emrine itirazın tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde genel mahkemelerde, genel ispat ve delil kuralları çerçevesinde açtığı takip hukukuna özgü bir davadır. İtirazın iptali davasının takibe bağlılığı, davanın görülebilmesinin şartı olarak geçerli bir ilamsız icra takibinin ve ödeme emrine karşı var olan geçerli bir itirazın varlığından kaynaklanmaktadır. Ancak bu bağlılık, tamamen takip talebinde var olması gereken şartlarla sınırlandırılan (İİK m. 58) ve itirazın iptali davasının kapsamını belirleyen sıkı ve şekli bir bağlılık olarak anlaşılmamalıdır. Ödeme emrine itiraza karşı, takibin dayanağı çerçevesinde yapılacak olan itirazın giderilmesi yollarına ilişkin yargılama, tamamen alacaklının tercih hakkını itirazın kaldırılması veya itirazın iptalinden yana kullanmasına göre farklılık arz etmektedir. Elinde İİK m. 68 anlamında bir belge olan ve itirazın hükümden düşürülmesi yollarından birine ilişkin tercih hakkını kullanacak olan davacı alacaklının itirazın kaldırılması yoluna kıyasen itirazın iptali davasını seçmesinde birtakım avantajlar olmalıdır. Bu kapsamda itirazın kaldırılması yolunda icra mahkemesinin dar ve belge üzerinden şekli inceleme faaliyetine tabi olmak istemeyen alacaklının genel mahkemelerde açılan ve genel hükümler çerçevesinde görülen itirazın iptali davası açısından beklentisi, genel hükümlerin uygulanması ve dava sonucunda maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden bir kararın elde edilmesidir.

İşte tam da bu noktada, Yargıtay'ın itirazın iptali davalarında belgelerin gösterilmesine ilişkin olarak ancak takip talebinde ileri sürülen belgelere dayanılabileceği yönünde vermiş olduğu kararlar ile adeta itirazın iptali davasına ilişkin yargılamayı, itirazın kaldırılmasına yaklaştırarak silahların eşitliği ilkesi ve ispat hakkı gibi bir takım temel hak ve ilkeleri ihlal etmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda öncelikle takip talebinde belgelerin gösterilmesi usulü ile özellikle takip talebinde dayanılmayan bir belgenin daha sonra itirazın iptali davasında delil olarak dayanılmak istenilmesinin etki ve sonuçları üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Daha sonra itirazın iptali davasının hukuki niteliği, dava sonucunda verilen kararın etkisi, takip talebi ile itirazın iptali davası arasında kurulmak istenilen bağlantının ispat hakkı, silahların eşitliği ilkesi ve özellikle temel bir hukuk ilkesi olan dürüstlük ilkesi bakımından incelenmesi ve bazı önerilerde bulunulmaya çalışılması amaçlanmaktadır.

I. TAKİP TALEBİNDE BELGEYE DAYANILMASI

A. BELGELERİN GÖSTERİLMESİ USULÜ

Genel haciz yoluyla takip, alacaklının icra dairesine verdiği bir takip talebi ile başlar. Alacaklı takip talebini yetkili icra dairesine yazılı, sözlü veya elektronik ortamda verir (m. 58,1). Takip talebinde nelerin yer alacağı İİK m. 58'de gösteril-

miştir. Alacağın dayanağı olarak “senet, senet yoksa borcun sebebi (İİK m. 58/ II, 4)” gösterilmelidir. Kanundaki senet ifadesi ile her ne kadar takip talebine alacağın varlığını ispat amacıyla eklenecekler olarak sınırlandırılmış gibi gözükse de buradaki senet kavramından anlaşılması gereken, daha geniş ve üst bir kavram olan belge niteliğindeki her türlü ispat aracı olduğu kabul edilmelidir¹ (HMK m. 199). Alacaklı herhangi bir belge ile hatta belgeye dayanmaksızın dahi takip başlatabilir. Bu sebeple alacaklı adı veya resmi senede, fatura, makbuz, dekont veya kambiyo senedine dayanarak takip başlatabilir. Alacak belgeye dayanmakta ise, belgenin aslının veya alacaklı yahut temsilcisi tarafından tasdik edilmiş, borçlu sayısından bir fazla örneğinin takip talebiyle icra dairesine verilmesi zorunludur (İİK m. 58/ III). Çünkü takip dayanağı belgenin ödeme emri ekinde borçluya tebliği zorunludur. Bununla birlikte alacaklının genel haciz yoluyla takipte herhangi bir belgeye dayanması şart da değildir². Alacaklının takip başlatırken bir belgeye dayanıp dayanmamasının önemi kendisini takibe itiraz üzerine açılacak itirazın kaldırılması veya itirazın iptali davası açısından gösterir³.

B. TAKİP TALEBİNDE BELGEYE DAYANILMAMASININ ETKİSİ VE ÖNEMİ

Genel haciz yoluyla takip yoluna başvurabilmek için alacağın belgeye bağlanmasının, takibi başlatmak için bir zorunluluk olmadığına yukarıda işaret ettik. Ancak takip konusu alacak bir belgeye bağlanmışsa kanunda bunun; değilse en azından borcun sebebinin takip talebinde gösterilmesi gerektiği düzenlenmektedir (İİK m. 58/ II, 4). Alacaklı, belgeye dayanmış ancak belgenin aslını veya onaylı örneğini takip talebi ile icra dairesine vermemişse, icra dairesi alacaklıdan belgenin aslını veya onaylı örneğini vermesini ister. Belgenin aslı veya onaylı örneği icra dairesine verilmedikçe ödeme emri gönderilmez. Bundaki amaç, icra dairesinin belge veya sebebinin inceleme veya değerlendirme yetkisinden kaynaklanmamaktadır; aksine kendisine ödeme emri gönderilecek olan borçluya silahların eşitliği ilkesi bağlamında savunma yapma imkanının sağlanmasıdır. İlk etapta dayanılan bu belge veya sebebin gerçeği yansıtması veya hukuka uygun delil

¹ “...Bu maddede yazılı “senet” kelimesinden sadece teknik ve gerçek anlamda bir senet değil, alacaklının alacaklı olduğunu gösteren bir belge veya belgeler zinciri de anlaşılır.” HGK 17.09.2019, E.2017/19-824, K.2019/889.

² Hukuki işlemlerin ispatında geçerli olan senetle ispat kuralının genel haciz yoluyla takip açısından da geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Alacaklı takip talebinde herhangi bir belgeye dayanmaksızın da takip başlatabilir (Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, Güncellenmiş 10. B., (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 179).

³ Ancak bu durum, alacaklının hiç sebep göstermeden de takip yapabileceği anlamına gelmez. Takip talebinde senede veya belgeye dayanmayan alacaklının en azından borcun sebebinin göstermesi gerekir. Özel huktan kaynaklanan herhangi bir vakıa, borcun sebebi olarak gösterilebilir (İİK m. 58/ II,4) (Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 5. B., (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 75). İşte bu borcun sebebi, daha sonra takibe bağlı olarak yapılacak yargılama faaliyetleri (itirazın iptali, kaldırılması, menfi tespit davası vb.) açısından takip talebiyle bağlantılı gösterir.

olması da şart değildir, zira tüm bu hususların borçlu tarafından ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerekir⁴.

Diğer yandan, alacaklının takip talebinde belgeye dayanmamış olması ile takip talebinde bir belgenin varlığından söz edilip bunun takip talebine eklenmemesi birbirinden farklıdır. Takip talebinde takip dayanağı belge ve borcun sebebinin her ikisinin de eksik olması halinde, icra dairesince alacaklıya eksikliği tamamlaması için uygun bir süre verilmesi gerekir; aksi halde talep reddedilmelidir⁵. Ancak bu eksikliğe rağmen icra dairesince borçluya ödeme emri gönderilirse; borçlu ödeme emrine karşı yedi gün içinde işlemin kanuna aykırılığına dayalı olarak şikâyet yoluna başvurulabilir (İİK m. 16, D)⁶.

Fakat belirttiğimiz üzere alacaklı takip talebinde alacağını ispat etmeye yarayacak bir belge göstermemiş olabilir. Takip talebinde belgeye dayanılmamasının önemi kendisini, icra mahkemesince incelenen itirazın kaldırılması yolunda gösterir. Herhangi bir belgeye dayanmaksızın takip başlatan alacaklı, itirazın hükümden düşürülmesi amacıyla başvurduğu itirazın kaldırılması yolunda belge gösterip bu belgeye dayanamaz⁷. Talebine itiraz edilen alacaklının takibi, imzası ikrar veya noterlikçe tasdik edilen borç ikrarını içeren bir senede yahut resmî dairelerin veya yetkili makamların yetkileri dahilinde ve usulüne göre verdikleri bir makbuz veya belgeye müstenitse, alacaklı itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın kaldırılmasını isteyebilir (İİK m. 68, I. Benzer yönde bkz. İİK m. 68/a; SchKG Art.80). Görüldüğü üzere hükümde ifade edilen “takibin müstenit olduğu belge” ile alacaklının itirazın kesin kaldırılmasına başvurulabil-

⁴ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 179-180.

⁵ Saim Üstündağ, *İcra Hukukunun Esasları*, (İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1995), 114; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 180; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflâs Hukuku*, 75.

⁶ İcra mahkemesi takip talebine dayanak belgenin eklenmemesi durumunda yapılan şikâyeti dosya üzerinden inceler (İİK m. 18, III). İcra mahkemesinin duruşma yapılması hususunda takdir hakkı olsa da dosya üzerinden yaptığı bu gibi incelemelerde özellikle hukuki dinlenilme hakkı (HMK m. 27) açısından karşı tarafın cevabını alarak hükmünü vermelidir. AYM Kararı, Fahri Aşkın, Başvuru No: 2014/19289, 27/10/2016. İbrahim Ermenek, “Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar”, *MİHDER*, 9/26 (2013/13): 50.

⁷ Baki Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 2. B., (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 278; Nazlı Ülkü Gören, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, (İstanbul: Arıkan Yayınevi, 2008), 67. Diğer yandan itirazın kaldırılmasında itiraz sebepleriyle bağlı olan borçlunun, alacaklı tarafından ibraz edilen senet metninden anlaşılan savunma sebeplerini ileri sürebilmesiyle birlikte, alacaklının takip talebinde bulunurken ibraz etmediği senedi de itirazın kaldırılması aşamasında ileri sürmesine engel bir durum yoktur (İlhan Postacioğlu ve E. Sümer Altay, *İcra Hukuku Esasları*, Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. B., (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010), 169). Alacaklı daha önce takip yaparken herhangi bir senede dayanmamış veya senede dayanmakla birlikte senedi ibraz etmemiş olsa dahi bu senede itirazın kaldırılması aşamasında, itirazın kaldırılması talebiyle ve ilk duruşmada dayanabilir (Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özkes, *İcra İflâs Hukuku*, 9. B., (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 130).

mesi için elinde İİK m. 68'deki belgelerden biri olması ve takip başlatılırken bu belgeye dayanması zorunludur⁸. Çünkü itirazın kaldırılması yolu takip konusu alacak ve sebep bakımından tamamen takip talebine bağlı bir hukuki çaredir⁹. Borçlu da itirazını ancak İİK m. 68'deki belgelerle ispat edebilir, söz konusu belgelerden birini ibraz edemezse icra mahkemesi itirazın kaldırılmasına karar verir (İİK m. 68, II)¹⁰. Bu organik bağ, yargılama faaliyetinin sınırlarının takip talebi kapsamında kalmasını sağlar.

II. TAKİP TALEBİNDE GÖSTERİLMİYEN BİR BELGEYE İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA DELİL OLARAK BAŞVURULMAK İSTENMESİ

İtirazın kesin kaldırılması yolunun aksine itirazın iptali davası genel hükümlere göre açılan ve görülen bir davadır. İtirazın iptali davası itirazın hükümden düşürülmesi amacıyla açılan ve bu yönüyle takiple bağlantılı bir dava olsa da alacağın varlığı ya da yokluğu HMK'daki usul hükümlerine göre incelenir. Bu davada verilen hüküm daha sonra maddi anlamda kesin hüküm etkisine de sahip olmaktadır. Dolayısıyla her ne kadar etki ve takip içindeki fonksiyonu itibarıyla icra takibiyle bir kesişimi olsa da itirazın iptali davasında öncelikle alacağın varlığı hakkında genel hükümlere göre yargılama yapılır. Fakat Yargıtay'ın vermiş olduğu içtihatlarda bu bağlantının kapsamının geniş tutulduğu, takip talebinde gösterilen delillerin itirazın iptali davası bakımından da hüküm doğuracak şekilde yorumlandığı ve arada sıkı bir organik bağın olduğuna işaret ettiği görülmektedir. Yargı kararlarındaki bu tutumun yerindeliği hakkındaki görüşümüzü sebepleriyle açıklamadan önce bu konuda doktrindeki ve yargı kararlarındaki görüşlere yer vereceğiz.

⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 180; Necmeddin M. Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, 538 Sayılı Kanun'a ve Yargıtayın Son İçtihatlarına Göre Haciz Yolu ile Takip ve İllamsız İcra, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1969), 427. Zira alacaklının takip talebinde dayanmadığı bir belgeyi ilk defa itirazın kesin kaldırılması yolunda gösterebileceğini kabul eden görüş için bkz. Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku*, 130.

⁹ Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, 276; Murat Erdem, "İcra ve İflâs Hukukunda İtirazın İptali Davası", Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 31. Diğer yandan icra mahkemesinde itirazın kaldırılması, ödeme emrine itiraz suretiyle duran takibin, itirazın bertaraf edilmesi suretiyle devamını sağlayan ve alacağın takip hukuku bakımından varlığının tespitiyle ilişkin bir takip hukuku davasıdır (Taylan Ö. Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2007), 40). Dava olduğu yönünde bkz. Kâmil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, *İcra Hukuku*, 4. B., (İstanbul: Beta Yayınları, 2009), 81; Abdurrahim Karslı, *İcra Hukuku Ders Kitabı-2*, (İstanbul: Alternatif Yayınevi, 2009), 53.

¹⁰ Eğer alacaklı elinde İİK m. 68 anlamında bir belge bulunmamasına rağmen itirazın kaldırılması yoluna başvurursa icra mahkemesinin sınırlı inceleme yetkisinden dolayı mahkeme bu talebi reddetmelidir (İİK m. 68, III). İtirazın kaldırılması yolu, bir dava olmadığı için icra mahkemesinin yargılama yetkisi, sınırlı ve şekli bir incelemeden ibarettir (Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflâs Hukuku*, 117).

A. DOKTRİNDEKİ GÖRÜŞLER

Takip talebi İİK m. 68-68/a'da sayılı belgelerden birine dayanan alacaklının, itirazın giderilmesi bakımından bir seçim hakkı bulunmaktadır. Alacaklı dilerse genel mahkemede itirazın iptali davası açar, dilerse icra mahkemesinde itirazın kaldırılması yoluna başvurur. Takip konusu yapılan ve m. 68-68/a'daki belgelerden birine dayanmayan alacak bakımından alacaklının icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını isteyebilmesi mümkün değildir, bu alacaklı ancak genel mahkemede itirazın iptali davası açabilir¹¹. Genel mahkemelerde açılan itirazın iptali davası, genel hükümler çerçevesinde görülen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hükümlerinin uygulandığı bir davadır. Mahkeme yargılamayı genel hükümlere göre yürüteceği için genel ispat ve delil kuralları bu davada da geçerli olur ve alacaklı İİK m. 68'deki belgelerle sınırlı değildir¹².

İtirazın iptali davası, takip prosedürü içinde yer alan ancak bağımsız bir dava niteliği taşıması nedeniyle dilekçeler aşamasının büyük bir önemi haiz olduğu bir davadır. Ödeme emrine itirazı bertaraf etmek isteyen alacaklı sırf elinde İİK m. 68'deki belgelerden biri olmadığı için daha basit ve kısa bir yol olan itirazın kaldırılması yoluna başvuramaz. Ancak aynı gerekçe ile itirazın iptali davası da açamayacağını iddia etmek hem adalete erişim hakkına hem de itirazın iptali davasının düzenlenme amacına aykırılık teşkil eder. Ayrıca bu durumun kabulü, itirazın iptali davası açmasına engel olunan kişinin bir nevi cezalandırılması anlamına da gelmektedir.

İtirazın iptali davası, dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılır ve dava dilekçesinin m. 119'daki hususları içermesi gerekir (HMK m. 118). İtirazın iptali davasında davacı alacaklının genel mahkemeye vereceği dava dilekçesinde tabikin devamı ve itirazın bertaraf edilmesini istemesi esastır (HMK m. 119/1, g). Bununla birlikte davacının iddiasının dayanağı olan vakıalar ve iddia edilen vakıaların hangi delillerle ispat edileceği dava dilekçesinde yer alması gereken ama zorunlu olmayan unsurlardır (HMK m. 119/1, e, f; 119/2)¹³. Ancak dava sonunda lehine hüküm almak isteyen tarafın Kanunda öngörülen süreler içinde delil göstermesi zorunludur, aksi halde delillerini göstermeyen taraf iddia ve savunmasını ispat edemeyecektir¹⁴.

¹¹ Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, 419; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, 215; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 97.

¹² Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 98; Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*, 8. B., (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 148.

¹³ "...yargılama usulü bakımından genel hükümlere tabi olduğundan normal bir hukuk davası gibi açılır. Bu nedenle HMK'nın 119. maddesinde belirtilen dava dilekçesinde bulunması gereken hususlar itirazın iptali davasında da uygulanır." İBK. 03.06.2022, E.2021/1, K.3.

¹⁴ Güray Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı", *İBD*, LXXXVII/5 (Eylül-Ekim 2013): 16; Güray Erdönmez, *Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti*, 2. B., (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014), 122.

İtirazın iptali davasında delillerin gösterilmesi davanın taraflarınca gerçekleştirilir (HMK m. 25). Bu kapsamda delillerin gösterilmesi davanın her aşamasında farklılık gösterebilir¹⁵. Tarafların dilekçede sadece dayandıkları delilleri göstermeleri yeterli değildir; ayrıca somutlaştırma yükünün bir gereği olarak hangi delilin hangi vakıanın ispatında kullanılacağını açıkça belirtmesi gerekir. Tarafların dayandıkları tüm delilleri dilekçelerin teatisi aşamasında göstermeleri, bunların ellerinde olanları mahkemeye vermeleri, olmayanlar hakkında ise mahkemeye bilgi vermeleri gerektiği kabul edilmiştir (HMK m. 121)¹⁶. Taraflar el-lerindeki delilleri dilekçelerine ekleyerek mahkemeye vermeli (HMK m. 119/1, f; m. 129/1, e) ve hangi delilin hangi vakıanın ispatında kullanılacağını açıkça belirtmelidirler (HMK m. 194/2). İtirazın iptali davasında yazılı veya basit yargılama usulünün uygulanmasına göre, davacı dava veya cevaba cevap dilekçesi ile; davalı da cevap veya ikinci cevap dilekçesi ile iddia ve savunmalarını somutlaştırarak göstermelidir¹⁷. İcra ve İflas Kanunu'nda itirazın iptali davası açısından takip talebinde hiç bahsedilmeyen belgenin, daha sonra dava dilekçesi ile yargılamaya getirilmesini yasaklayıcı herhangi bir açık hüküm bulunmamaktadır. Diğer yandan davalı da silahların eşitliği ilkesi bağlamında cevap dilekçesi ile ödeme emrine itiraz sürecindeki itiraz sebepleriyle bağlı olmaksızın savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ve istisnaları kapsamında savunmalarını ileri sürebilecektir (İİK m. 63).

Taraflar dilekçeler aşamasında bir belgeye dayanmış olmakla birlikte bu belgenin aslını veya onaylı örneğini eklememiş olabilir yahut bulunması için gerekli açıklamayı yapmamış olabilir. Bu durumda ön inceleme aşamasında, ön inceleme duruşması davetiyesinin tebliğinden itibaren iki haftalık kesin süre içinde tarafların dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz mahkemeye sunmadıkları belgeleri sunmaları ve başka yerden getirtilecek belgelerin getirilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları gerekir (HMK m. 139/1, ç). İhtara rağmen dilekçelerinde gösterdikleri belgeleri sunmayan veya belgelerin getirilmesi için gerekli açıklamayı yapmayan taraf bu delillere dayanmaktan vazgeçmiş sayılır (HMK m. 140/5). Aksine bir hüküm olmadıkça taraflarca bu aşamada yeni bir delile da-

¹⁵ Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Güncel Yargı Kararları İşlenmiş 13. B., (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 508; Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı", 17; Erdönmez, *Medenî Usul Hukukunda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti*, 122.

¹⁶ Çünkü özellikle belgenin içeriği hakkındaki bilgi, o belgeye dayanılmasının mümkün olup olmadığı, belgenin yargılamada delil değeri ve hâkimin kararındaki etkisi açısından son derece önemlidir (Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı", 19).

¹⁷ Levent Börü, *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 206 vd.; Muhammet Özkes, "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Hâlinde Yapılması Gereken İşlemler", *Prof. Dr. Hakan Pekcanitez Armağan, DEÜHFD Özel Sayı*, (2014), İzmir 2015: 276; Talih Uyar, "İcra Hukukunda İtirazın Hükümsüz Hale Getirilmesi (İtiraz Üzerine Alacaklının İzleyeceği Yol)", *İzBD*, 7/3 (1990): 78.

yanılması mümkün değildir. Ancak dava veya cevap dilekçelerinde ileri sürülen delillerin gösterilmesi bu aşamada mümkün olabilir¹⁸.

Tahkikat aşamasında ise, kural olarak delil gösterilemez. Ancak bir delilin sonradan gösterilmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülmemesi ilgilinin kusurundan kaynaklanıyorsa mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir (HMK m. 145). İspat hakkını kısıtlamamak ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlamak üzere takip talebinde dayanılmayan ve daha sonra delillerin gösterilmesi aşamasında sunulmayan belgenin itirazın iptali davasında yeni bir delil olarak sunulması ancak gerekli şartların varlığı halinde hâkimin takdir yetkisi ile sınırlanmaktadır¹⁹.

İtirazın iptali davasında takip talebinde yer almayan bir belgenin delillerin gösterilmesi usulüne uygun bir biçimde mahkemeye bildirilmesinden sonra, belgele-
rin ibrazı ile ilgili genel hükümler çerçevesinde mahkemeye sunulması gereklidir. HMK gereği, taraflar kendilerinin veya karşı tarafın delil olarak dayandıkları ve ellerinde bulunan tüm belgeleri mahkemeye ibraz etmek zorundadırlar (HMK m. 219). Böylece tarafların ellerindeki belgeleri sadece kendi talepleriyle değil, karşı tarafın talebiyle de mahkemeye sunmak zorunda oldukları benimsenmiştir²⁰. Ayrıca üçüncü kişiler hakkında da belgeyi ibraz etmesine karar verilen herkesin elindeki belgeyi mahkemeye vermekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir (HMK m. 221).

B. YARGITAY'IN BU KONUDAKİ İÇTİHATLARI

Yargıtay, itirazın iptali davasının, itirazın kaldırılması gibi takibe sıkı suretle bağlı olması gereği, takip talebinde dayanılmayan bir belgeye istinaden itirazın iptali davasında yargılama yapılamayacağına karar vermektedir. Bu kapsamda takip dayanağı belgenin, itirazın iptali davasının inceleme kapsamını belirleyeceği ifade edilmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, alacaklının itirazın iptali davasında takip dayanağı olarak sunmadığı belgelere yargılama aşamasında dayanamayacağını çeşitli sebeplere dayandırarak ama gerekçesini tam olarak somutlaştırmadan içtihat etmektedir. Ancak en temelde itirazın iptali davasında alacaklının takip dayanağı olarak sunmadığı belgelere bu davanın icra takibine hem alacağın miktarı hem de alacağın sebebi bakımından sıkı sıkıya bağlı olması nedeniyle dayanılamayacağı gerekçe gösterilmektedir. Takip talebi ile itirazın iptali davası,

¹⁸ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 508; Nur Bolayır, *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanması ve Hâkimin Rolü*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014), 235; Erdönmez, *Medenî Usûl Hukukunda Belgelerin İbrazi Mecburiyeti*, 127.

¹⁹ Delil sunma kuralına bu şekilde istisna getirilmesi, hukuki dinlenilme hakkının tabii bir sonucudur (Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazi", 39, dn. 60). Diğer yandan, dava açıldıktan sonra adi senet olarak düzenlenen ve düzenlendikten iki yıl sonra dosyaya sunulan ibranamenin delil olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (Y22.HD, 04.06.2013, E. 2013/18797, K. 2013/13531 (Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 509).

²⁰ Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazi", 25.

aynı hukuki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Ancak itirazın iptali davasında genel hükümlere göre her türlü ispat aracının ileri sürülebilecek olması, takip talebinde yer alan takip dayanağı hukuki ilişkiden uzaklaşıldığı anlamında düşünülmemelidir. Burada sadece itirazın kaldırılması yargılamasında icra mahkemesinin dar yetkisi nedeniyle inceleyemediği delillerin genel mahkemede serbestçe, ancak borca bağlı olarak ileri sürülmesi olanağının varlığından söz edilmektedir²¹. Bu maksatla itirazın iptali davasında başka bir hukuki ilişkiye sebep olacak nitelikte belgelerin ileri sürülebilmesi mümkün olmamalıdır. Ancak Yargıtay soyut bir bağlılık olarak alacağı ve sebebe bağlılıktan bahsetmekle birlikte; alacaklının itirazın iptali davasında sunmuş olduğu belgenin içerdiği hukuki ilişkinin, takip talebinin dayanağı olan alacağın hukuki sebebiyle uyuşmaması halinde alacaklının belge gösterme hakkının sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağını ve böyle bir durumda mahkemenin ne şekilde hareket etmesi gerektiğini değerlendirmektedir. Acaba böyle bir durumda mahkeme davada gösterilen belgelerin takip talebinde dayanılan hukuki ilişkiden farklı olduğu gerekçesiyle incelenmemesine mi karar vermelidir; yoksa bu durumu davacıya açıklatıp emin olduktan sonra davanın bir alacak davası şeklinde devam edilmesine, hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında imkân mı tanınmalıdır? Takip talebindeki taleplerin yerinin değiştirilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Mesela, alacaklı takip talebinde mart ayı faturasına dayanmakla birlikte; itirazın iptali davasında şubat ayı faturası şeklinde yeni bir vakıanın ileri sürülmesi olarak nitelendirilebilecek, hukuki sebep değişikliği yaratacak yeni vakıalar ileri süremez. Kanaatimizce yeni vakıaların davaya dahil edilmesi hâkimin davayı aydınlatma ödevinin amaçlarından biri de değildir²². Hâkim sadece taraflarca usulüne uygun bir şekilde ileri sürülen vakıaları tamamlayıcı ve açıklayıcı nitelikteki vakıaların getirilmesine işaret edebilir. Takip talebindekinden farklı bir hukuki ilişki temelinden kaynaklanan itirazın iptali davasındaki belgelere dayanarak davaya hâkimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde alacak davası olarak devam edilmesi de mümkün değildir.

²¹ "...Takip talebinde alacağın dayanağı olarak yalnızca "kredi kartı üyelik sözleşmesi, ihtarname ve hesap özeti" şeklinde açıklama bulunması halinde takibe ekli ihtarnamede bahsi geçen genel kredi sözleşmesinin itirazın iptali davasında esas alınamayacağı... İtirazın iptali davalarında alacaklı, takipte dayanmadığı belgeler dışındaki başka belgelere dayanamaz. Şu durumda bizatihi kendisi bir borç sebebi ve dayanağı teşkil eden ancak takipte dayanılmayan genel kredi sözleşmesinin itirazın iptali davasında kullanılması davanın yukarıda açıklanan niteliği ile bağdaşmamaktadır." HGK. 11.02.2020, E. 2017/19-2076, K.2020/117; "...Takip dayanağı yapılabilecek güçte olup da takipte dayanılmayan belgenin itirazın iptali davasında ispat vasıtası olarak kullanılmasının da mümkün bulunmadığı- Mahkemece, takip konusu edilen fatura ile talep edilen alacak miktarının farklı olduğu, davalı tarafça bu hususa muvafakat verilmediği de gözetilerek, davanın, takip konusu edilen fatura ile sınırlı olması nedeniyle bu kapsamda inceleme yapılarak, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, takip tutarı olarak belirtilen alacak hakkında ve taraflar arasındaki tüm borç ilişkisini kapsayacak şekilde, cari hesap dökümüne göre inceleme yapılarak, yazılı şekilde karar verilmesinin doğru olmadığı..." Y23.HD, 12.02.2018, E. 2015/9116, K. 2018/342.

²² Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. B., (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 20.

Bu durumda hâkim davada gösterilen belgeleri yeni vakıa ileri sürülmesi olarak nitelendirdiği için hükmüne esas almamalıdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ayrıca harca ilişkin kural gereği, maddi hata kavramı (HMK m. 183) ve dürüstlük ilkesi gibi çeşitli farklı gerekçelerle takip talebinde dayanılmayan bir belgenin itirazın iptali davasında dilekçeler aşamasında getirilerek yargılamaya dahil edilebilmesini mümkün görmemektedir.

Yargıtay itirazın iptali davasında, takip talebinde dayanılan borç ve borcun sebebi ile bağlılığın asıl olduğuna ve bunun bir göstergesinin de harçla ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. Buna göre, genel hükümlere göre harca tabi olan itirazın iptali davasında alacaklı taraf isterse takip talebinde bulunurken yatırmış olduğu binde beş harcı geri alabileceği gibi isterse de itirazın iptali davası harcına mahsubunu isteyebilir (492 s. Harçlar Kanunu m. 28/a, 29/I, III). İşte bu mahsup işlemi, dayanılan borç ve borcun sebebi ile bağlılığın bir göstergesi olarak içtihat edilmiştir²³.

Yargıtay vermiş olduğu diğer bir kararında, takip talebinde dayanılmayan ve gerçekte de mevcut olmayan bir faturaya dayalı olarak ödeme emri düzenlenmesi üzerine, borçlunun hiç faturadan bahsetmeksizin “alacaklı şirkete borcu yoktur” beyanı ile itiraz ettikten sonra, takipteki maddi hatayı ileri sürmesini TMK m. 2’deki iyi niyet kuralına aykırı bulmaktadır. İtirazın iptali davası, icra takibine sıkı sıkıya bağlı; itiraz üzerine duran icra takibinin devam edebilmesini sağlayan ve takip hukuku içinde olmakla birlikte, maddi hukuk ilişkisinin incelenerek uyuşmazlığı kesin hükümle sonuçlandıran bir davadır. Davanın takibe bağlılığı alacağın miktarı bakımından söz konusu olduğu gibi alacağın kaynağı bakımından da geçerlidir. Ödeme emrine, takip talebinde dayanılmayan ve gerçekte de mevcut olmayan ve ödeme emriyle aynı tarihli faturanın yazılması yok hükmünde ve sonuç doğurmayan bir kayıttır²⁴.

İtirazın iptali davasını inceleyen mahkeme genel hükümlere göre davayı inceleyeceği için genel ispat ve delil kuralları bu davada geçerlidir. İtirazın hükümden düşürülmesi üst başlığı ile İİK m. 67/1’de yer alan itirazın iptali davasına ilişkin düzenleme de “genel hükümler dairesinde alacağın varlığını ispat suretiyle” ibaresiyle bu durumu doğrulamaktadır. Hükmün bütününe bakıldığında takip talebine, buradaki alacağa ve belgeye belgelik doğrudan anlaşılabılır bir husus değildir. Sadece icra inkâr veya kötü niyet tazminatının tespitinde, takip talebi veya davadaki talebin esas alınacağı düzenlemesi ile tazminat için açıkça takip talebinin veya davadaki talebin esas alınması gerektiği düzenlenmiştir²⁵. Bu nedenle alacaklının tercihine

²³ Genel kural, itirazın iptali davasının genel hükümlere göre harca tabi olmasıdır (HarçlarK. m. 28/a). Alacaklının takip talebinde bulunurken yatırmış olduğu binde beş peşin harç kendisine geri verilir (HarçlarK. m.29/1) veya alacaklı isterse itirazın iptali davası harcına (HarçlarK. m. 28/a) mahsup edilir (HarçlarK. m. 29/3).

²⁴ HGK 07.09.2019, E.2017/19-919, K.886.

²⁵ İtirazın iptali davası takip talebinde gösterilen ve borçlu tarafından itiraz edilen miktar için açıldığı için alacaklının takip talebinde göstermediği ancak itirazın iptaline konu ettiği miktar için icra inkâr

göre tazminata esas alınacak miktar, takip talebinde yer alan ve borçlunun itiraz ettiği miktar olabileceği gibi, alacaklının dava açarken yaptığı hesaplamalara göre belirlendiği miktar da olabilir²⁶. Ancak Yargıtay benzer gerekçelerle vermiş olduğu kararında itirazın iptali davalarında bilirkişilerin takip talebinde talep edilen her bir talep için hesap yapmaları gerektiği ve takip talebindeki taleplerin aşılamayacağı ve takip talebinde istenilmeyen hususlarda hüküm kurulamayacağını ileri sürmektedir²⁷. Kanaatimizce takip talebindeki miktarın belirlenmesi, alacağın belirli olması şartı gereği zorunludur, ama bu durum takip talebindeki miktarın daha sonra dava aşamasında artırılıp azaltılamayacağı şeklinde değerlendirilmemelidir²⁸.

III. MESELEYE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

A. İTİRAZIN İPTALİ DAVASININ HUKUKİ NİTELİĞİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

1. Genel Olarak

İtirazın iptaline ilişkin İİK m. 67 hükmü, esas itibarıyla Kanunun kaynağını oluşturan İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu'nun 79'uncu maddesinden alınmış, ancak farklı şekilde düzenlenmiştir (SchKG Art. 79). İsviçre İcra İflas Kanunu "Kaldırma" üst başlığı ve "Hukuki ve İdari Davalarda" birinci ayrımı ile itirazın iptali davasını (Anerkennungsklage, borcu kabul davası şeklinde) düzenlemektedir (SchKG Art. 79). Buna göre, "İcra takibine itiraz edilen bir alacaklı, alacağını hukuk davasında veya idari davada ileri sürmelidir. İcra takibine ancak itirazı açıkça kaldıran ve kesin hüküm teşkil eden icra edilebilir bir karara dayanarak devam edebilir (SchKG Art. 79; SchZPO Art. 219-242)²⁹". Benzer şekilde İİK m.67 hükmünde "İtirazın hükümden düşürülmesi"³⁰ üst başlığı ve "İtirazın iptali"³¹ birinci alt başlığı ile itirazın iptali davasına ilişkin hükme yer verilmiştir.

tazminatına hükmedilemez (Ejder Yılmaz, "İcra Tazminatı", *Halûk Konuralp Anısına Armağan*, C. 2, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 711; Cenk Akil, "İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatının Şartı Olarak Borçlunun İtirazının Haksızlığına Karar Verilmesi", *İÜHFD*, 3/1 (2012): 321).

²⁶ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, 225.

²⁷ Y19.HD, 15.06.2020, E.2018/3303, K.1025.

²⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. aşağıda III A 2.

²⁹ Ayrıca İsviçre hukukunda da elinde kanunun aradığı anlamda bir belge bulunan alacaklı, itirazın kesin kaldırılması yoluna başvurabilir (SchKG Art. 80). İtirazın kaldırılması kararı, sadece takip hukukuna ilişkin sonuç doğurur, zira talebi inceleyen hâkimin talebin esasını inceleme sorumluluğu bulunmamaktadır (Dominik Wock ve Martina Aepli-Wirz, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, SK- Schulthess Kommentar (4th edn, basierend auf der 1911 erschienenen 3rd edn von Carl Jaeger, Schulthess) Bern und Zürich 2017, Art. 80, Rn. 2). Borçlu kararın şekline göre dava hakkını kullanarak uyuşmazlığın esas yönünden çözülmesini sağlayabilir (SchKG Art.83 ve Art 86).

³⁰ 4949 sayılı Kanun'la yapılan madde metninin üst başlığının değişikliği hakkında bkz. Hakan Pekcanitez, "4949 Sayılı Kanun'la İcra Hukukunda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", *TBB*, 49 (2003): 146.

³¹ Kanun metninde açıkça dava kavramı yer almamakla birlikte, doktrin ve uygulamada İİK m. 67'deki itirazın iptali, itirazın iptali davası olarak ifade edilmektedir (Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 98).

Türk hukukunda, İsviçre hukukundan farklı olarak icra inkâr tazminatına ilişkin düzenleme de yer almaktadır³².

İtirazın iptali davası, takip alacaklısının borca veya imzaya itiraz eden takip borçlusuna karşı, ödeme emrine itirazın tebliğinden itibaren bir yıl içinde, genel mahkemelerde genel hükümler çerçevesinde açtığı etki ve sonuçlarını icra hukukunda doğuran bir davadır³³. Alacaklının elinde İİK m. 68-68/a belgelerinden biri varsa, alacaklı isterse itirazın kaldırılmasını icra mahkemesinden, isterse de itirazın iptalini genel mahkemeden talep edebilir. Elinde m. 68 anlamında bir belge bulunmayan alacaklının bir seçim hakkı da yoktur. Başvurabileceği tek yol, itirazın iptali davasıdır³⁴.

İtirazın iptali davasının hukuki niteliği doktrin ve yargı kararlarında tartışmalıdır. Onun bir alacak davası (itirazın iptali ve takip konusu alacağın ödenmesi), tespit davası (sadece itirazın iptalinin tespiti) veya icra hukukuna özgü bir dava (bir yıl içinde açılması, icra-inkâr tazminatının varlığı) olduğu yönünde aşağıda ifade edilen görüşler mevcuttur.

Öncelikle İsviçre hukukunda usul hukuku ve idari başvuru yönünden itirazın iptali davası açılabilir. Bu kapsamda davadaki talebin hem borçlunun sözleşmede öngörülen borcunu ödemekle yükümlü kılınması hem de icra takibinde tam olarak belirtilen yasal teklifin kaldırılmasını içermesi gerekir³⁵. Bu içeriğiyle itirazın iptali davasının, maddi nitelikte bir eda davası olduğu görüşü ileri sürülmektedir³⁶. Hâkim, hükmünü maddi hukuk bakış açısıyla verir³⁷, ancak icra hukukuna özgü bir faaliyet yürütür³⁸.

İsviçre hukukuyla benzer şekilde Türk hukukunda da bir görüşe göre, itirazın iptali davasının takip konusu yapılmış ve borçlunun itiraz etmiş olduğu alacağı

³² Ejder Yılmaz, "Tahkimde İtirazın İptali Davası ve Tahkime Elverişlilik", *DEÜHFD*, XVI/Özel Sayı (2014), Prof. Dr. Hakan Pekcanitez Armağan, Basım Yılı 2015: 532.

³³ YHGK, 14.12.2011, E.19-617, K.2011/749.

³⁴ Ejder Yılmaz, "İcra İnkâr Tazminatı Açısından "Likid Alacak" Kavramı", *Bankacılar Dergisi*, 67 (2008): 85; Uyar, "İcra Hukukunda İtirazın Hükümsüz Hale Getirilmesi (İtiraz Üzerine Alacaklının İzleyeceği Yol", 77; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özkes, *İcra İflas Hukuku*, 110. İsviçre hukukunda, itirazın kaldırılması yoluna gidilebileceği durumlarda (SchKG Art. 80), doğrudan itirazın iptali davası açma yoluna gidilebileceği, hatta itirazın kaldırılmasının şekli incelemesinin yarattığı şüpheden kaçınılması için de itirazın iptalinin tercih edilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. Bu kapsamda itirazın kaldırılmasının, mevcut araçlar var olduğunda gidilmesi önerilen mevcut alternatif bir yol olduğu vurgulanmıştır (Adrian Staehelin, Thomas Bauer ve Daniel Staehelin, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs I*, Art.1-158 SchKG I, Helbing Lichtenhahn, Basel 2010 Art. 80, Rn. 5).

³⁵ Wock ve Aepli-Wirz, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, Art. 79, Rn. 11; Ronald Ruedin, *Die Anerkennungsklage* (Art. 79 SchKG), SJK Nr. 979a, 3).

³⁶ Wock ve Aepli-Wirz, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, Art. 79, Rn. 2; Kurt Amonn, *Grundriss des Schuldbetreibungs und Konkursrechts*, Verlag Stämpfli-Cie AG, Bern 1993, s. 129, Rn. 7.

³⁷ Wock ve Aepli-Wirz, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, Art. 79, Rn. 3.

³⁸ Staehelin, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, SchKG I, Art. 79, Rn. 1, 2.

konu edinen bir alacak (eda) davası olduğu ve bu nedenle takip konusu alacağa ilişkin olmayan hususlarda itirazın iptali davası açılmayacağı ileri sürülmektedir³⁹.

Diğer yandan, itirazın iptali davasının, borçlu tarafından ileri sürülen itirazların yerinde olup olmadığı ve takip konusu alacağın varlığının tespiti amacıyla açılan bir tespit dava olduğu ve verilen hükmün de bir tespit hükmü olduğu belirtilmektedir⁴⁰.

Yargıtay'ın da itirazın iptali davasının hukuki niteliğine ilişkin farklı kararları vardır. Bu davayı çoğunlukla kararlarında, itirazın iptalinin tespiti olarak nitelendirmiştir⁴¹. Azınlıkta kalan bazı kararlarında ise itirazın iptali davasını, eda (tahsil) davası olarak nitelendirmiştir⁴².

Farklı görüşler kapsamında itirazın iptali davasının hukuki niteliğine ilişkin genel bir değerlendirme yapmadan önce, dava konusu teorileri açısından kapsamının

³⁹ Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, 420-421; Gürdoğan, Burhan. *İcra Hukuku Dersleri*, Ankara: Ajans Türk Matbaası, 1970, 38; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 217; Ejder Yılmaz, "İtirazın İptali Davasının Hukuki Niteliği", *Saim Üstündağ Armağanı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 223; Yılmaz, "İcra İnkâr Tazminatı Açısından "Likid Alacak" Kavramı", 85; Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, 248; Postacıoğlu ve Altay, *İcra Hukuku Esasları*, 223 vd.; Erdem, "İcra ve İflâs Hukukunda İtirazın İptali Davası", 31; Karslı, *İcra Hukuku Ders Kitabı-2*, 140; Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukuku Bilgisi*, 3. B., (Ankara: Adalet Yayınevi, 2008), 318-319; İlhan E. Postacıoğlu, "Ödeme Emrine İtirazın İptali Mevzuunda Bazı Zaruri Açıklamalar", *BATİDER X/4* (1980): 968; İbrahim Ermenek ve Betül Azaklı, "İcra İflâs Hukuku Açısından Ticari Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m. 5/A)", *TBB*, 148 (2020): 155-156; Barış Toraman, "Takip Hukukuna Özgü Bazı Davaların Dava Şartı Arabuluculuğa Tabi Olup Olmadığı Sorunu.", *ÇÜHFD*, 5/1 (2020): 3149-3151; Nilüfer Boran Güneysu, "İcra Takip İşlemleri", *TBB*, 101 (2012): 41; Özkan Yönel, *İcra İflâs Hukukunda İtirazın İptali Davası*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2004): 31-32; Ömer Ulukapı, *İcra ve İflâs Hukuku*, 1. B., (Konya: Mimoza Yayınları, 2015), 36, 110. İtirazın iptali davasının alacak davasının takip hukukuna ilişkin ve kendisine özgü sonuçları olan özel bir görünümü olduğu yönünde bkz. İbrahim Özbay ve Murat Erdem. "Ticari Uyuşmazlıklarda ve Tüketici Uyuşmazlıklarında İtirazın İptali Davasının Dava Şartı Arabuluculuk Kapsamında Bulunup Bulunmadığı Meselesi.", *Yargıtay Dergisi*, 3 (2021): 865; Sinan Can Konyalı, "İtirazın İptali Davasının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi", *İNÜHFD*, 13/2 (2022): 523; Talih Uyar, "Takip Hukukunda İtirazın İptali Davası", (e-uyar.com), 1.

⁴⁰ Tahir Çağa, "Ödeme Emrine İtirazın İptaline Dair", *BATİDER*, VIII/3 (1976): 27; Yavuz Okçuoğlu, "İcra Hukukunda İtirazın İptali ve İnkâr Tazminatı", *Bursa Barosu Dergisi*, 11 (1980): 10 vd.; Alfred Overbeck, *Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht*, 2. Aufl., Schulthess und Co, Zürich 1940, 59.

⁴¹ HGK, 17.09.2019, E.2017/19-824, K.2019/889; HGK, 21.09.2021, (6)3-972/1057.

⁴² Y15. HD, 08/01/2020, E.21317395-K.2020/27; HGK, 11.02.2020, E. 2017/19-2076, K. 117. Diğer yandan Yargıtay vermiş olduğu daha eski tarihli bazı kararlarında itirazın iptali davasını tahsil davası olarak nitelemekte ve tahsil davasının eda davasından farklı olduğunu ileri sürmektedir. Zira itirazın iptali ve icra inkâr tazminatı ile alacağının tahsilinin bir arada dava edilebilmesi mümkün değildir. Hem itirazın iptali ve icra inkâr tazminatı hem de alacağın faizli veya faizsiz tahsili talebini içeren davalarda hâkim neye karar vereceğini belirleyebilmek için HMK m. 119, 1/ğ ve 31. madde hükümleri gereğince, ilk önce davacıya talep sonucunu açıklattırmalı, buna göre davanın koşullarının olup olmadığını araştırmalı ve davacının itirazın iptali veya tahsil (eda-alacak) davasını tercih etmesi durumuna göre davayı karara bağlamalıdır (HGK, 12.10.2005, 19/528-568). Doktrinde Yargıtay'ın vermiş olduğu itirazın iptali davası ile tahsil davasının ayrı olduğu görüşü, dava teorisine olduğu kadar usul ekonomisine de aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir (Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflâs Hukuku*, 218).

belirlenmesi ve çıkacak sonuca göre takip talebine bağlı bir dava olup olmadığına karar verilmesi yerinde olur. İtirazın iptali davasının konusu, borçlunun ileri sürdüğü itirazların haksızlığının tespitine bağlı olarak takibin devamına ve alacağın varlığına karar verilmesidir. İtirazın iptali davasının görülebilmesi için geçerli bir ilamsız icra takibinin varlığı ve borçlunun ödeme emrine karşı geçerli bir itirazının bulunması şarttır. Bu yönüyle itirazın iptali davasındaki talebin (dava konusunun) maddi mi yoksa usuli mi olduğu sorunu ortaya çıkar. Dava konusuna ilişkin tartışmalar ve teoriler “talep” kavramının açıklanmaya çalışılması ile ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda uzun yıllar dava konusu ve talep kavramı maddi hukuk ve usul hukuku yönünden değerlendirilmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır⁴³. Dava konusu teorileri açısından yalnızca eda davaları bakımından geçerli olan ve maddi talebi esas alan maddi hukuk teorisi⁴⁴, özellikle sadece alacağın varlığının tespiti ile yetinilmeyen; aynı zamanda itirazın haksızlığı, takibin devamı ve icra-inkâr tazminatı gibi özel bazı durumlar hakkında da karar verilmesi gereken itirazın iptali davası açısından yetersiz gözükmemektedir. Zamanla maddi talebin yetersizliği usuli talebi ortaya çıkarmış ve bugün hâkim olan usul hukukunun teorilerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur⁴⁵. Usul hukuku teorileri esas alınmakla birlikte bugün için hala dava konusunun talep sonucuna mı yoksa talep sonucuyla birlikte vakiya mı dayalı olarak belirlenmesine yönelik tartışmalar son bulmamıştır. Bu konuda kesin bir sonuca varılamamakla birlikte doktrinde ağırlıklı kabul edilen ve bizim de benimsediğimiz dava konusunun, talep sonucu esas alınarak belirlenmesi yönündeki tek unsurlu dava konusu teorisidir⁴⁶. İtirazın iptali davasında da usuli talep esas alınacaktır. İtirazın iptali davasının şartları, geçerli bir ilamsız icra takibinin varlığı ve borçlunun ödeme emrine karşı geçerli bir itirazının bulunmasıdır⁴⁷. Bu bağlamda maddi hukuk ve takip hukuku bakımından sonuçları olan ilamsız icra takibinin mevcudiyeti itirazın iptali davasındaki talebin usuli niteliğini değiştir-

⁴³ Meltem Ercan Özler, *Medeni Usul Hukukunda Dava Konusu*, 1. B., (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 175 vd.

⁴⁴ Georg Leuch, *Die Zivilprozessordnung für den Kanton Bern*, Verlag AG Bern, 4. Auflage, Bern 1995, s. 336.

⁴⁵ Leo Rosenberg, Karl Heinz Schwab ve Peter Gottwald, *Zivilprozessrecht*, 18. Auflage, (C.H.Beck Verlag, München 2018), § 93, Rn. 10; Karl Heinz Schwab, *Der Streitgegenstand im Zivilprozess*, (München und Berlin 1954), 186; Gottfried Baumgärtel, *Zur Lehre vom Streitgegenstand*, (JUS München, Berlin und Frankfurt (1974): 71-72; Dieter Hesselberger, *Die Lehre vom Streitgegenstand, Geschichtliche Entwicklung und Gegenwärtiger Stand*, (Köln, Berlin, Bonn, München 1970), 296; Isaak Meier, *Iura Novit Curia*, (Zürich 1975), 55; Walter H. Rechberger ve Daphne-Ariane Simotta, *Zivilprozessrecht (Erkenntnisverfahren)*, 3. Auflage, (Wien 1986), 195.

⁴⁶ Schwab, *Der Streitgegenstand im Zivilprozess*, 199; Baumgärtel, *Zur Lehre vom Streitgegenstand*, 74; Hesselberger, *Die Lehre vom Streitgegenstand, Geschichtliche Entwicklung und Gegenwärtiger Stand*, 296; Meier, *Iura Novit Curia*, 55; Rechberger ve Simotta, *Zivilprozessrecht (Erkenntnisverfahren)*, 195; Levent Börü, “Dava Konusu Kavramı ve Teoriler”, *BATİDER*, XXVIII/2 (2012): 283; Ercan Özler, *Medeni Usul Hukukunda Dava Konusu*, 218-219; Ejder Yılmaz, *İslah, Genişletilmiş 5. B.*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 191; Muhammet Özekes, *Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku*, 15. B., (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 1502.

⁴⁷ Görgün, Börü ve Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 98; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, 215.

mez. Geçerli bir ilamsız icra takibi ile kastedilen, para ve teminat alacakları için başvurulmuş ilamsız takip yollarından birinin varlığıdır. İtirazın iptali davası da para ve teminat alacaklarından dolayı ilamsız icraya başvurulmuş olması halinde uygulama alanı bulan bir kurum özelliği taşımaktadır. Kanaatimizce burada itirazın iptali davasının şartlarından biri olan geçerli bir icra takibinin varlığı kavramı, alacağın kaynağı ve esas bakımından takip talebine sıkı bağlılığı olarak anlaşılmamalıdır. Kaçınılmazdır ki, dava konusu ve talep sonucu bakımından itirazın iptalinin talep edildiği bu davada genel haciz yolundaki icra takibiyle bağlantı söz konusudur⁴⁸. Ancak bu durum, itirazın iptali davasında, takip talebindeki taleplerin aşılamayacağı anlamında dar ve sıkı yorumlanmamalıdır⁴⁹.

Sonuç olarak itirazın iptali davası, ilamsız icraya özgü, itiraz üzerine duran takibin devamını sağlayan ve alacağın varlığının incelendiği⁵⁰, kendi içinde ayrı bir prosedür ve sonuçları (icra-inkâr ve kötü niyet tazminatı gibi) olan kendine özgü bir dava türüdür⁵¹. Diğer bir deyişle itirazın iptali davası, icra hukukuna özgü, takip

⁴⁸ İtirazın iptali davası, açık bir şekilde derdest takiple ilişkilendirilmeli ve talep sonucu açıkça ödeme emrine itirazın kaldırılması olmalıdır (Staehelein, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, SchKG I, Art. 79, Rn. 29). İtirazın iptali davasının talep sonucu, icra takibine konulmuş alacak miktarı ile sınırlıdır (Murat Atalı ve Serra Korkut, "İtirazın İptali ve Takipli İflas Davasının İslah Yoluyla Doğrudan İflasa Dönüştürülmesi Mümkün Müdür?", *MIHDER*, 15/43 (2019): 430).

⁴⁹ Keza itirazın iptaline bakacak mahkemenin yetkisinin icra dairesinin yetkisine bağlanmaması da itirazın iptali davasının takip olmasa dahi tek başına ayakta kalabileceğini göstermektedir. İtirazın iptali davasının eda davasından farklı olarak takip içerisinde açılması ve takip hukukuna ilişkin birtakım sonuçlar doğurması dahi takipten bağımsız sonuç doğurmayacağını göstermez; takip olmasa veya hüküm ifade etmese dahi sonuç doğurur (Yönel, *İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası*, 32-33). Diğer yandan benzer yönde Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu 2022 yılında vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararında icra takibine maruz kalan borçlu, vekil marifetiyle takibe itiraz ettiğinde, itiraz üzerine duran icra takibinin devamını sağlamak için alacaklının açacağı itirazın iptali davasında dava dilekçesinin asile tebliğ edilmesi gerektiğini yerinde olarak içtihat etmiştir. Zira itirazın iptali davası ile yalnızca takip hukuku yönünden yapılan itirazın usulüne uygun olup olmadığı veya yerinde olup olmadığı değerlendirilmemekte, aynı zamanda takibe konu alacağın esasına ilişkin olarak da takibin haklı olup olmadığı değerlendirilmektedir. Bu yönüyle taraflar takip dosyasındaki itirazlarıyla sınırlı olmaksızın takibe konu alacağına ilişkin tüm itiraz ve def'ilerini ileri sürülebilmektedir. İtirazın iptali davasında ise genel hükümlere göre deliller incelenir. Bu davalar İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenmiş ve dayanağı icra takibi olmasına rağmen yargılama tamamen genel mahkemelerde genel hükümlere göre yapılır ve HMK hükümleri uygulanır. Taraflar iddia ve savunmalarını usul kanunundaki kurallara göre her türlü delile dayanarak ispat edebilirler. Yargılama sonucunda verilen kararlar için İcra ve İflas Kanun'una göre değil, Hukuk Muhakemeleri Kanun'unda yazılı hükümlere göre kanun yollarına başvurulur. O halde itirazın iptali davası genel hükümlere göre açılarak sonuçlandırılan bir dava olup, takip hukukuna ilişkin bir şikâyet veya itiraz olmadığından, HMK'nın emredici nitelikteki 76, 119/1- ç, 122 ve 317. maddeleri gereğince dava dilekçesinin, icra dosyasında müvekkil borçlu adına itiraz eden vekile değil, asıla tebliğ edilmesi, icra takibinden ayrı hukuki bir niteliği olan itirazın iptali davası açısından yerinde bir uygulama olmuştur. İBK, 03.06.2022, E.2021/1, K. 3022/ 3. (RG. 26.11.2022, S. 32025).

⁵⁰ Mine Akkan, "İcra Hukukunda Menfi Tespit ve İtirazın İptali Davası Arasındaki Derdestlik ve Kesin Hüküm İlişkisi", *DEÜHFD*, 12/2 (2012): 17. Bu davanın sonucunda talep edilen alacağın tahsiline ilişkin bir karar bulunmamaktadır (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özkes, *İcra İflas Hukuku*, 114).

⁵¹ Benzer yönde bkz. Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*, 150; Kiraz, *İcra Mahkemesinde*

prosedüründe gerçekleşen ve itirazın haksızlığının tartışıldığı genel mahkemelerde, genel hükümler çerçevesinde görülen ve HMK hükümlerinin uygulandığı bir davadır. Davanın genel mahkemelerde ve genel hükümlere göre görülmesi, bu davanın icra takibinden bağımsızlığını tek başına ifade etmez. Doğaldır ki, icra takibindeki talep ve buna yapılan itiraz, itirazın iptali davasının inceleme alanını belirler. Bu davada davacı alacaklı alacağının varlığını; borçlu da kendi itiraz sebeplerinin yerindeliğini takip talebi ekseninde tartışmalıdır. Ancak genel ispat ve delil kuralları bu davada da geçerli olduğu için sadece takip talebinde getirilen delillere bağlı kalınmamalıdır. Bu nedenle takip talebinde ileri sürülenlerle sınırlı kalınmaksızın tüm ispat araçlarının kullanılması suretiyle kural olarak ispat yükü üzerinde olan alacaklı alacağının varlığını; borçlu da itirazının yerindeliğini ispatlamalıdır. Böylece mahkeme tarafından itirazın iptali davasında gösterilen tüm delillerin incelenmesi neticesinde maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden bir karar verilir.

2. Maddi Anlamda Kesin Hüküm Etkisi Bakımından Değerlendirme

Mahkeme genel hükümler çerçevesinde yaptığı inceleme ve edindiği kanaate göre itirazın iptali davası sonucunda alacağın esası hakkında karar verir. Mahkemenin itirazın iptali kararı veya esastan reddi yönündeki kararları yargılama faaliyetinin niteliğinden ötürü, kararın şekli anlamda kesinleşmesi ile maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder (HMK m. 303)⁵². Kesin hükmün objektif sınırlarından ötürü itirazın iptali davasına konu olan alacak hakkında artık aynı dava sebebi vakıya dayalı olarak aynı taraflar arasında dava açılması veya takip yapılması mümkün olmaz⁵³. İtirazın iptali davası sonucunda verilen hükmün maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesinin faydası kendisini, özellikle elinde m. 68 anlamında belge ile itirazın kesin kaldırılması yoluna başvurma imkânı olduğu

İtirazın Kaldırılması, 93; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özkes, *İcra İflas Hukuku*, 150; Aslı Aras, "İtirazın İptali Davasında Dava Konusunun Devri", *BahÜHFD*, 9/121-122 (Eylül-Ekim 2014): 152-153; Eriş Gönen, "Ödeme Emrine İtirazın İptali Davası ve Bazı Sorunlar", *ABD*, 5 (1977): 828; Abdurrahim Karslı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 3. B., (İstanbul: Alternatif Yayınevi, 2012), 712; Adnan Deynekli ve Sedat Kısa, *İtirazın İptali Davaları*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2013, 78; Gülcan Sunar, "İcra Hukukunda İcra Tazminatı" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995), 31. Diğer yandan itirazın iptali kararının, itirazın kaldırılması kararı gibi ilamsız icra takibinin yeni bir aşamasının başlamasını sağlayan usuli inşai nitelikte bir karar olduğu yönünde bkz. Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), 325.

⁵² "...itirazın iptali davası, icra takibine sıkı sıkıya bağlı; itiraz üzerine duran icra takibinin devam edebilmesini sağlayan ve takip hukuku içinde olmakla birlikte, maddi hukuk ilişkisinin incelenerek uyumsuzluğu kesin hükümle sonuçlandıran bir davadır. Davanın takibe bağlılığı alacağın miktarı bakımından söz konusu olduğu gibi alacağın kaynağı bakımından da geçerlidir." (HGK, 07.09.2019, E. 2017/19-919, K. 886). Yıldırım ve Deren-Yıldırım, *İcra Hukuku*, 104; Çağa, "Ödeme Emrine İtirazın İptaline Dair", 30; Postacıoğlu, "Ödeme Emrine İtirazın İptali Mevzuunda Bazı Zaruri Açıklamalar", 968; Staehelin, *Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, SchKG I, Art. 79, Rn. 31; Overbeck, *Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht*, s. 59; Amonn, *Grundriss des Schuldbetreibungs und Konkursrechts*, 130, Rn. 9.

⁵³ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*, 152.

halde seçim hakkını itirazın iptali davasından yana kullanan alacaklı açısından gösterir⁵⁴.

Ancak itirazın iptali davasında yeni belgeye dayanılmayacağını kabul, alacaklının davayı kaybetmesine sebep olabilir. Alacaklı icra takibi başlatmak yerine doğrudan alacak davası açmış olsaydı, elindeki bütün belgelere delil olarak dayanarak lehine hüküm alabilirdi. Fakat konuyla ilgili daha önce değerlendirdiğimiz Yargıtay kararları doğrultusunda icra takibi başlatan alacaklının takip talebine, dava/cevaba cevap dilekçesi ölçüsünde ehemmiyet göstermesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bu durumun pratik sonucu, itirazın iptali davasında alacaklının belge delilini gösterme süresinin uygulamada takip talebine doğru kaymasıdır. Ancak İcra ve İflâs Kanunu'nda takip talebinde belge gösterilmesiyle, itirazın iptali davasında delile dayanılması arasında bağlantı kuran bir hüküm mevcut değilken, Yargıtay'ın içtihat yoluyla bu bağlantıyı kurması kanun hükmüne açık bir aykırılık niteliğindedir⁵⁵. Kanaatimizce takip talebinde gösterilmeyen belgenin ilk defa itirazın iptali davasında ileri sürülmesi, borçlunun bu davada gerçekten savunma hakkını kullanmasına etki edecek nitelikte değildir. Borçlu ilk defa kendisine alacak davası açılmış olsaydı dahi aynı belgelerle karşılaşacakken; bu ihtimalde savunmasını yapmasına engel olan bir hal bulunmamaktadır. Kaldı ki, borçlu bakımından bu durum, yani ödeme emrine ekli belgelere göre savunma yapmak usuli kazanılmış hak da teşkil etmez. Yazılı yargılama usulüne tabi davalarda dava dilekçesinde dayanan bir vakiya ilişkin belgenin cevaba cevap dilekçesinde gösterilmesi üzerine davalının bu duruma itirazı mümkün değilken; takip talebinde dayanılmayan belgenin itirazın iptali davasında dava dilekçesinde ileri sürülmesinin borçlunun yargılama hukukundan doğan haklarını kullanmasında nasıl olumsuz bir etkiye sahip olacağı tespiti zor bir durumdur. Takip talebinde dayanılmadığı gerekçesiyle kabul edilmeyen belgeler, hukuki dinlenilme hakkını tam olarak kullanamayan alacaklı taraf açısından sürpriz karar verme yasağının kapsamına girer. Taraflarca ileri sürülmemiş veya görüş açıklama imkânı verilmemiş olan hususlarda açıklama yapmasına fırsat tanınmalıdır. Aksi halde bu sürpriz karar verme yasağının kapsamına girer⁵⁶. Zira

⁵⁴ Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, 93; Yönel, *İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası*, 42.

⁵⁵ "...alacaklı süresi içerisinde ancak takip talebinde gösterilen belgeye dayanarak itirazın iptali davası açabilir. Başka bir anlatımla alacaklı, takibinde dayanmadığı bir belgeye itirazın iptali davasında ispat vasıtası olarak dayanamaz." Y19. HD, 06.03.2012, E.2011/11735, K.2012/3544; Y4.HD, 09.09.2015, E. 2015/9200, K.2015/9592. Diğer yandan "...ödemeye emrine takip dayanağı belgenin eklenmemiş olması takip hukukunu ilgilendirir. Alacaklı, itirazın iptali davası açtığı takdirde, alacaklının elinde İİK m. 68 maddelerinde belirtilen belgelerden birisi olabilir ya da olmayabilir...Takip talebinde borcun sebebinin belirtilmediği, herhangi bir dayanak belgenin takibe eklenmediği, davalı tarafa takip konusu ile ilgili ödeme emri ekinde bir belge tebliğ edilmediği, davalı borçlunun bu nedenle takibe itirazında haklı olduğu" belirtilerek, itirazın iptaline davasının reddine karar verilemeyeceği, mahkemece işin esasına girilerek davacının ve davalının karşı delilleri toplanarak sonuca göre hüküm kurulması gerektiği" yerinde olarak karara bağlanmıştır. Y3. HD, 15.02.2016, E.2015/18122, K.180.

⁵⁶ Ali Yeşilirmak, *Pekcanitez Usul, Medeni Usul Hukuku*, 15. B., (İstanbul On İki Levha Yayıncılık,

hukuki dinlenilme hakkı, doğrudan sürpriz kararlar karşışlaşmanın önüne geçen bir temel hak ve yargılama ilkesidir⁵⁷.

Son olarak böylesi bir yaklaşımın kabulü, itirazın iptali davasını, ispat araçları bakımından itirazın kesin kaldırılması yoluna yaklaştıracı bir etkiye de sahiptir. Bu nedenle, taraflar açısından kanuni bir dayanağı olmamakla birlikte silahların eşitliği ilkesi ve adalete erişim hakkı sınırlandırılmış olacaktır.

B. TAKİP TALEBİNİN İTİRAZIN İPTALİ DAVASI İLE BAĞLANTISI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Alacaklı itirazın iptali davasında ispat ve deliller bakımından m. 68'deki belgelerle sınırlı değildir. Çünkü takip talebinde sadece "belge" kavramı yer alıyor ve diğer delillerden bahsedilmiyor. Bu nedenle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için niteliğine uygun düştüğü ölçüde tanık dinletilebilir, yemin deliline başvurulabilir; bilirkişi ve keşif incelemesi talep edilebilir⁵⁸ (HMK m. 200 vd.; İİK m. 67/1). Salt belge kavramından bahsedilmesi dahi, genel kurallara tabi itirazın iptali gibi bir davada ispat faaliyeti açısından diğer delillere başvurunun esasında caiz olduğunu ve takip talebi özelinde sınırlandırılmaması gerektiğini göstermektedir. Bu durum doğrudan takip talebi ile sonraki davanın organik bağı olduğunu (itirazın kaldırılmasından farklı olarak) göstermez. Bundan dolayı yukarıda da ifade edildiği üzere taraflarca dava malzemesinin yargılamaya getirilebilmesi, delillerin gösterilmesi ile ilgili genel kurallar çerçevesinde mümkün olacaktır⁵⁹,⁶⁰. Aksi halin kabulü yukarıda da ifade edildiği üzere, bir dayanağı olmamakla birlikte kişinin cezalandırılmasıdır.

2017), 2766-2767.

⁵⁷ Hakan Pekcanitez, "Hukuki Dinlenilme Hakkı, *Seyfullah Edis'e Armağan*, İzmir (2000): 753-791, 753 vd.; Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2003), 31.

⁵⁸ İtirazın kesin kaldırılmasında olduğu gibi geçici kaldırmada da tanık ve yemine başvurulması mümkün değildir (Sıtkı Akyazan, "İcra ve İflâs Kanunu'nun 68'nci Maddesi Üzerinde Bir İnceleme", *AD.*, 12 (1955): 1143; Yıldırım ve Deren-Yıldırım, *İcra Hukuku*, 81).

⁵⁹ Bkz. Yuk. II A.

⁶⁰ Örneğin, tanık beyanına dayanmak isteyen davacı alacaklının, öncelikle tanık deliline dayandığını dava dilekçesinde ortaya koyması yeterli olup (HMK m. 119/1, f), ayrıca tanıkların ad ve adreslerini bildirmesi zorunlu değildir (Özkes, "HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Hâlinde Yapılması Gereken İşlemler", 263; Cenk Akil, "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi", *TBDD*, 149 (2020): 155). Dava ve cevap dilekçesine sadece yazılı belgelerin eklenmesi gerekir, tanık listesi bu anlamda dilekçeye eklenecek belgelerden biri değildir. Kaldı ki tanık listesi, dilekçelerin teatisi aşamasında hangi vakıaların çekişmeli olduğu henüz tespit edilmiş olmadığı için dava veya cevap dilekçesine eklenecek belge niteliğinde de değildir (Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrası", 25; Akil, "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi", 155). Zira mahkemenin davanın başında dava ve cevap dilekçesine istinaden o davada tanık dinlenilmesine gerek olup olmadığına karar verebilmesi mümkün değildir. Bu durum ancak tüm iddia ve savunmalar toplandıktan sonra belirlenebilir. Tanık listesinin talep edilebilmesi için dilekçelerin teati aşaması tamamlanmalı, dosyadaki iddia ve savunmalar göz önünde bulundurularak taraflar arasındaki uyumsuzluk tespit edilmeli ve daha sonrasında tanık dinletilmesinin mümkün olup olmadığı belirlenmelidir. O nedenle bütün bu işlemler en erken, ön inceleme aşamasında gerçekleştirilebilir.

Oysa Yargıtay itirazın iptali davasının, alacağın miktarı ve kaynağı bakımından takip talebine sıkı bağlılığından bahsetmektedir. Hatta bu durumun dikkate alınmaması, doktrinde sert bir dille eleştirilmiş ve bu konuda bizim vurgu yaptığımız organik bağ kavramının farklı bir bakış açısıyla önemine vurgu yapılmıştır. Buna göre, İİK m. 67'nin kuruluş şartlarını ve ödeme emri ile dava arasında bulunan organik bağ göz önünde bulundurmamanın, gerçek ve meşru hiçbir menfaate hizmet etmeyen sert ve amaçsız bir şekilcilığe tabi olduğu ifade edilmiştir. İtirazın iptali davası ile alacağın tahsilini açıkça istemeyen alacaklının, itirazın iptali hakkındaki talebinin tahsil talebini de kapsadığı ve organik bağ kavramı ile itirazın iptali davasındaki talebin, alacak talebi olarak yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir⁶¹. Bu aşamada iddia ve savunmaların ve delillerin ileri sürülmesi ile ilgili takip talebindeki taleplerin aşıp aşılamayacağı ve genel hükümlerin geçerli olduğu itirazın iptali davasında karşı tarafın açık rızası veya ıslah ile takip talebinden bağımsız bu iddia ve savunmaların ayrıca ileri sürülüp sürülemeyeceği soruları cevaplandırılmalıdır.

Öncelikle Yargıtay'a göre, deliller bakımından genel hükümler kapsamında her türlü ispat olanağının varlığı, takip talebinde yer alan borç sebebinden ve takip dayanağından uzaklaşmak anlamında düşünülmemelidir. Burada sadece icra mahkemesinin dar yetkisi nedeniyle inceleyemediği delillerin genel mahkemede serbestçe ancak borca bağlı olarak ileri sürülmesi olanağının varlığından söz edilmektedir⁶².

Diğer yandan, Yargıtay'ın takip talebindeki alacak miktarının yargılama aşamasında artırılabilmesi ile ilgili de farklı kararlar verdiği görülmektedir. Bu kapsamda, itirazın iptalinin icra takibiyle sıkı sıkıya bağlı bir dava olduğuna; uyumsuzluğun takip dosyasında belirtilen sözleşmeye konu alacakla sınırlı olarak çözümlenmesi gerektiğine ve ıslahla itirazın iptali davasında dava konusunun artırılmayacağına karar verilmektedir⁶³. Bununla birlikte, itirazın iptali dava-

Doktrinde mevcut davada, hâkim tarafından çekışmeli vakıaların ve bunlar için tanık dinlenilmesinin mümkün olup olmadığı tespit edildikten sonra ön incelemenin sonucuna göre ancak tahkikat aşamasında verilecek kesin sürede tanık listesinin sunulabileceği kabul edilmektedir (Erdönmez, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrası", 25). Nihayet tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hallerde, liste verilmemiş olsa dahi, tahkikat duruşmasında hazır edilen tanıkların dinlenilmesi gerekir (HMK m. 243/1). Ayrıca HMK m. 145'in şartları oluştuysa deliller açısından bu hükümden yararlanılabilmesi de söz konusudur.

⁶¹ İlhan Postacıoğlu, *İcra Hukuku Esasları*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1969.

⁶² HGK, 11.02.2020, E.2017/19-2076 E., K.2020/117. Benzer yönde, itirazın iptali davasında genel hükümlerin uygulanması, davanın icra takibiyle olan sıkı ilişkisi dikkate alınarak yorumlanmalı, takip dosyasına girmeyen iddia ve talepler dava sırasında karşı tarafın açık rızası veya ıslah yoluyla dahi davaya dahil edilmemelidir (Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*, 151; Atalı ve Korkut, "İtirazın İptali ve Takipli İflasta İflas Davasının Islah Yoluyla Doğrudan İflasa Dönüştürülmesi Mümkün Müdür?", 430-431). Maddi hukuk davası niteliği taşıyan itirazın iptali davasının takip hukukuyla yani genel haciz yolundaki icra takibiyle bağlantılı olduğu açıktır (Postacıoğlu ve Altay, *İcra Hukuku Esasları*, 224).

⁶³ Y19.HD, 30.11.2011, E.3405, K.14956. "...itirazın iptali davasını icra takibine konu edilen ve iti-

sında dava konusunun ıslahla artırılmasının mümkün olduğuna, artırılan kısım bakımından tahsil davası olarak hüküm kurulması gerektiğine, davaya konu miktarın ıslah yoluyla artırılmasının itirazın iptalinin niteliğini değiştirmeyeceğine ve davanın tamamını tahsil davasına dönüştürmeyeceğine karar verilmektedir⁶⁴. Kanaatimizce bu noktada davacının iradesi açıkça tamamen ıslahla itirazın iptali davasını, alacak davasına dönüştürme yönünde olmadığı sürece; yapılan talep artırımı davanın tahsil davasına dönüştüğü yönünde değerlendirilemez. Kaldı ki, itirazın iptali davasının ıslahla alacak davasına dönüştürülebilmesi⁶⁵ veya bazı hallerde ıslahla talep artırımında bulunulabilmesi genel mahkemelerde görülen itirazın iptali davası açısından mümkün olmalıdır.

C. İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA YENİ BELGEYE DAYANILMASI İSTEMİNE YARGI KARARLARI İLE GETİRİLEN SINIRLAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. İspat Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi

İspat hakkı, yargısal temel bir hak olarak hukuki dinlenilme hakkının ve silahların eşitliği ilkesinin bir unsuru olarak kabul edilir⁶⁶. İspat hakkı, hukuki dinlenilme hakkının unsurlarını kapsayan ve bu haktan daha geniş bir uygulama alanına sahip olan yargısal bir haktır⁶⁷. Hukuki dinlenilme hakkına ilişkin HMK m. 27 hükmü, ispat hakkının temellerinin belirlenmesi hususunda yol göstericidir. Mahkemede tanınan hukuki dinlenilme hakkının, takip sürecinde yer alan merciler önünde tanınmasında da bir tereddüt yoktur⁶⁸. Bu kapsamda icra hukukunda da hukuki dinlenilme hakkı geçerlidir⁶⁹. Bu hak, açıklama ve ispat hakkını içerir (HMK m. 27/2, b). Bu noktada özellikle açıklama ve ispat hakkı, cebri icra işlerinin niteliğinden kaynaklanan bazı sınırlı ve sıkı şartlara bağlı olarak kullanılmaktadır. İcra mahkemesinin itirazın kaldırılması yargılamasında tarafların sınırlı belgelerle açıklama ve ispat hakkını kullanmaları, icra hukukunun bu sınırlandırıcı ve şekli yapısından kaynaklanmaktadır⁷⁰. Ancak özellikle icra hu-

raz edilmesi nedeniyle hakkındaki takip duran alacak miktarına yönelik bir dava olarak nitelendirilerek icra takibine konu edilmeyen bir alacak için ıslahla talep sonucunun artırlamayacağını ve ıslah talebinin dikkate alınamayacağını belirtmektedir" Y22. HD, 22.02.2012, E. 2012/18388, K.2012/2743.

⁶⁴ Y9.HD, 04.04.2008, E.14360, K.7511; Y9. HD, 19.01.2016, E.2016/25511, K.2016/1266; Y20. HD, 07.11.2018, E.2018/2717, K.2018/7183.

⁶⁵ Elinde İLK 68-68/b maddelerindeki belgeler bulunmayan alacaklı itirazın iptali davası açmışsa, daha sonra bu davasını ıslah ederek alacak davasına dönüştürebilir; yani talep sonucunu değiştirebilir (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özkes, *İcra ve İflâs Hukuku*, 118).

⁶⁶ Pınar Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, (Ankara: Adalet Yayınevi), 2018, 135-136, 138.

⁶⁷ Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, 137-138.

⁶⁸ Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009).

⁶⁹ Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, 234; Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, 141.141, 143.

⁷⁰ Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, s. 142.

kukuna özgü nitelikleri de olan itirazın iptali davası bu açıdan önemlidir. İtirazın kaldırılması yolunun ispat hakkını sınırlandırıcı görünümü, adil yargılanma hakkı gereği itirazın iptali davası açan taraflar açısından genişletilmelidir. Genel hükümler çerçevesinde, genel mahkemelerde görülen itirazın iptali davasında HMK hükümlerine uygun bir şekilde delillerin gösterilmesi sağlanmalıdır. İtirazın iptali davasında yeni bir belgeye dayanılmayacağının kabulü, hukuki dinlenilme hakkı kapsamında ispat hakkını ciddi anlamda zedeler. Özellikle usulüne uygun bir şekilde dava malzemesi haline getirilen delillerin itirazın iptali davası açısından takip talebinde yer almayan yeni bir belge olması gerekçesiyle kabul edilmemesi, maddi hukuk bakımından alacaklı olan kişilerin alacaklarının tahsilinin yargı kararlarıyla engellenmesi gibi bir sonucun doğmasına sebep olacaktır. Ayrıca ispat hakkı bağlamında açıklama hakkına yönelik sınırlamalar, halihazırda teksif ilkesi ve dolayısıyla iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamında söz konusu olacağı için itirazın iptali davası açısından yeni bir sınırlama getirilmesine yer ve gerek yoktur⁷¹.

Bu kapsamda öncelikle ispat hakkının sınırlanmasında, HMK m. 189/1 hükmü göz önünde bulundurulmalıdır. Tarafların, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkını kullanılabileceği ve özellikle bunun kanunda farklı örneklerinin düzenlendiği görülmektedir (HMK m. 200, 202; İİK m. 68 vb.). Tüm bunların ortak noktası ise getirilen sınırlamanın kanun yoluyla yapılıyor olmasıdır. Ancak itirazın iptaline ilişkin 67. maddede veya İİK'nun diğer hükümlerinde davacının ileri süreceği deliller bakımından takip talebiyle organik bir bağ kurmak mümkün gözükmemektedir. Bununla birlikte Kanunda yer almayan bir ispat hakkı sınırlamasının içtihat yoluyla getirilmesi de mümkün değildir. Son tahlilde bir ispat aracına başvurunun uygun olup olmadığı, hâkim tarafından takdir edilir (HMK m. 189,4).

Diğer yandan seçimini itirazın iptali davası açma yönünde kullanan alacaklı hukuki belirlilik ilkesi gereği ispat hakkını kullanabiliyor olmalıdır. Tercihini itirazın kaldırılması yönünde kullanmayan veya elinde İİK m. 68 anlamında belge olmadığı için kullanamayan alacaklının, nasıl bir ispat prosedürü ile karşı karşıya kalacağı ve delilleri ne şekilde ileri sürebileceği hukuki belirlilik kapsamında kanunlarda açık bir şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Böylece taraflar, uyumsuzluğun hangi deliller ile ispat edilebileceğini bilir ve ona göre bir hazırlık yapabilirler⁷². Bu kapsamda kanunda açıkça düzenlemesi olmadığı halde yargı kararları ile maddi anlamda kesin hüküm tesiri gösterecek itirazın iptali davasında, takip talebindeki unsurlara bağlı bir yargılama yapılması yönündeki ispat hakkına getirilmek istenilen sınırlama, hukuki güvenlik ve belirliliği ihlal eder.

⁷¹ Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, 299.

⁷² Hukuki belirlilik hakkında bkz. Çiftçi, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*, 350.

Son olarak icra mahkemesinde görülen itirazın kaldırılmasında daha basit ve kısa bir yargılama düzenlemesi ile maddi anlamda kesin hüküm etkisinden uzaklaştıran kanun koyucunun, hem İİK m. 68 anlamında belge olmadığı için itirazın kaldırılması yoluna başvuramayan hem de maddi anlamda kesin hüküm sirayetinden yararlanmak isteyen alacaklılar bakımından itirazın iptali davası gibi ispat hakkını sağlayıcı düzenlemelerde bulunmak ve ölçülülük ilkesini gözetmek zorunluluğu vardır. Bu nedenle itirazın kaldırılması açısından ispat hakkına getirilen sınırlamanın, yargı kararları ile itirazın iptali davası açısından da kabulü bu yönüyle ispat hakkını zedeler.

2. Silahların Eşitliği İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi

Silahların eşitliği ilkesi, hukuk devleti ilkesinin bir gereği ve Anayasa'da düzenlenen temel bir hak olan eşitlik ilkesinin yargılamaya yansıyan şeklidir⁷³. Ayrıca bu ilke, adil yargılanma hakkının da temel unsurlarından biridir⁷⁴. Silahların eşitliği ilkesi, tarafların birbirlerine karşı daha dezavantajlı duruma düşmeksizin yargılamaya ilişkin tüm bilgi ve belgelere ulaşmaları bakımından eşit imkanlara sahip olmalarını gerektirir. Zira hâkim her iki tarafa eşit bir şekilde hukuki dinlenilme hakkı tanıyarak hüküm kurmalıdır⁷⁵. Tarafların yargılama ile ilgili bilgi sahibi olması ve açıklamada bulunarak yargılama sürecinde hükmün verilmesine katkıda bulunabilmesi için öncelikle yargılamadan haberdar olması gerekir⁷⁶. Cevap dilekçesini takiben yazılı yargılama usulünün uygulandığı davalarda silahla-

⁷³ Emel Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 145.

⁷⁴ Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *TBB*, 53 (Temmuz-Ağustos 2004): 192; Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, 146; Mine Akkan, "Medenî Usul Hukukunda Etkin Hukuki Koruma", *MIHDER* 6 (2007/1): 46; Sezin Aktepe Artık, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 31; Yaşar Demircioğlu, *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2007), 47; Bilgehan Yeşilova, "Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği", *TBB*, 86 (2010): 56.

⁷⁵ Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, 338; Rosenberg, Schwab ve Gottwald, *Zivilprozessrecht*, § 82, Rn. 4.

⁷⁶ Hakan Pekcanitez, "Hukukî Dinlenilme Hakkı", 770; Özekes, *Medeni Usul Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*, 88-89; Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, 340; Sezin Aktepe Artık, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, 374-375; Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, C. I, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 450; Güray Erdönmez, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, C. I, 15. B., (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 856; Yeşilova, "Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği", 60-61. Davalının sadece yargılamadan haberdar olması yeterli değildir; davanın içeriği hakkında savunma da yapabilmesi için dava dilekçesinin usulüne uygun bir şekilde kendisine tebliğ edilmiş olması gerekir (Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, 451; Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, 341). Hem davalı, dava dilekçesinin kendisine tebliği ile aleyhine bir dava açıldığından haberdar olur ve davacının talebini, talebin dayanağı dava sebebi vakıaları ve delilleri öğrenir hem de dava ile ilgili bilgi ve belgeleri inceleyerek savunma yapabilme imkânı bulur (HMK m. 122).

rın eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkı gereği bu savunma, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile sağlanır (HMK m. 126; m. 136). İtirazın iptali davası da genel hükümler çerçevesinde genel mahkemelerde görülen bir dava olduğu için hem davacının hem de davalının iddia ve savunma hakları genel hükümler çerçevesinde gerçekleşir (İİK m. 67, I). Davada uygulanan yargılama usulüne göre iddia ve savunma hakkını yerine getirmek isteyen davacı ve davalı dava ve cevap dilekçeleri ile iddia ve savunmalardan haberdar olur. Dava dilekçesi ile dava konusu, bu dava konusuna göre talebi haklı kılan vakıaların ve bu vakılara dayanılarak mahkemeye yöneltilen talebin tam ve somut olarak ortaya konulması gerekir ki, davalı cevap dilekçesi ile savunma hakkını etkili bir şekilde kullanabilsin. Benzer şekilde cevap dilekçesi de davacıya, davalının cevaplarına karşı cevapta bulunmaya imkân tanıyacak şekilde gerçekleşmelidir⁷⁷.

İtirazın iptali davasında davacının dava dilekçesinde aranılacak temel unsur; takibin devamı ve itirazın iptal edilmesine yönelik talebidir⁷⁸. Zira davalının aleyhine açılan davaya karşı kendisini savunabilmesi için talep sonucunu bilmesinde haklı bir menfaati vardır. Elinde İİK m. 68 anlamında belge bulunan davacı alacaklının belge delili dahil HMK’da öngörülen ispat araçlarına istinaden inceleme yapıp hüküm kurulabilmektedir. Davalı da itirazın kaldırılması yargılamasından farklı olarak İİK m. 63’teki itiraz sebepleriyle bağlı olmaksızın genel savunma sebepleri ve vasıtalarının ileri sürülmesi kuralları dahilinde davaya cevap verebilmektedir⁷⁹ (HMK m. 126 vd; m. 136; m. 141; m. 176). Diğer bir deyişle, itiraz sebepleriyle bağlılık, genel mahkemelerde açılan ve genel hükümler çerçevesinde görülen itirazın iptali davası bakımından geçerli değildir. İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ve istisnaları (karşı tarafın açık rızası veya islah) ile gerçekleşebilir⁸⁰.

Davalı borçlu, icra dairesine bildirilmiş olsun veya olmasın cevap dilekçesi ile her türlü savunma sebebini ileri sürebilmektedir⁸¹. Örneğin, davalı itiraz dilekçesinde dayanmadığı bir sebebe itirazın iptali davasında rahatlıkla yer vererek buna ilişkin delil gösterebilir. Hatta borçlu itirazında sebep bildirmemiş olsa dahi tüm itiraz sebeplerini itirazın iptali davasında ileri sürebilir. Dikkat edilecek olursa davalı itirazın

⁷⁷ Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*, 341, dn. 260; Demircioğlu, *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*, 140.

⁷⁸ Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, s. 87.

⁷⁹ Borçlunun itiraz sebepleriyle bağlı olması ve bunları değiştirememesi kuralı (İİK m. 63), süresinden sonra ileri sürülen itirazlar için geçerlidir. Zira ödeme emrine itiraz süresi içerisinde borçlunun itiraz sebeplerini değiştirip genişletebilmesi mümkündür (Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, 89; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*, 149).

⁸⁰ İtirazın iptali davasında borçlu daha önce ileri sürmedikleri de dahil tüm itiraz sebeplerini ileri sürebilir; cevap veya ikinci cevap dilekçesinde bildirdiği savunmalarını daha sonra savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamında ileri sürebilecektir (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özekes, *İcra İflas Hukuku*, 118).

⁸¹ Kiraz, *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*, 89.

iptali davasında hem savunma sebepleri ekleyip değiştirebilirken ve bunlara ilişkin delil gösterme hakkına sahipken, davacıya takibi başlattığı hukuki ilişkiyi ispat etmeye yarayan belgeleri sunmasına müsaade etmemek itirazın iptali davası bakımından silahların eşitliği ilkesini yargısal bir kararla zedelemek anlamına gelecektir. Bu nedenle itirazın iptali davasının doğrudan takip talebine sıkı sıkıya bağlı bir dava olduğundan söz edilemez. Çünkü bu dava, sadece takip hukuku bakımından değil, kesin hüküm etkisinden ötürü maddi hukuk açısından da hukuki koruma sağlar. Bu nedenle mahkemece tüm delillerin incelenmesi gerekir. Alacaklı ispat ve deliller bakımından m. 68'deki belgelerle sınırlı değildir, niteliğine uygun düştüğü ölçüde maddi gerçeğin ortaya çıkması için tanık dinleyebilir, yemin deliline başvurabilir, senet ve sözleşme ibraz edebilir, ticari defterler üzerinde inceleme yapabilir; bilirkişi ve keşif incelemesi yapabilir. Kaldı ki, itirazın iptali yargılamasını tamamen takip talebi özeline indirgeyerek yorumlamak adil yargılanma hakkı ile bağdaşmaz⁸². Silahların eşitliği bakımından genel hükümler çerçevesinde karşı tarafa cevap hakkı tanınmalı ve yargı kararlarıyla yeni belgeye dayanılmasının önüne geçilmemelidir.

3. Dürüstlük Kuralı Bakımından Değerlendirilmesi

Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz (TMK m. 2). Yani hakların dürüstlük kuralına aykırı bir biçimde kullanılması hakkın kötüye kullanılması anlamına gelir⁸³. HMK m. 29 kapsamında yargılamada taraflar, dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadır. Taraflar, davanın dayanağı olan vakıalara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler. Yargılamada geçerli olan dürüstlük ilkesi, doğruyu söyleme yükümlülüğünü de kapsar⁸⁴. Cebri icra hukukunda da yargılamada olduğu gibi tarafların uymakla yükümlü olduğu dürüstlük kuralı ve doğruyu söyleme ödevi vardır⁸⁵. Yükümlülüğün ana noktaları vakıalar ve delillerdir⁸⁶. Yükümlülük kapsamında icra takibi açısından elinde belge veya senet olan alacaklı bunu mutlaka takip talebine eklemeli, yoksa en azından borcun sebebini bildirmeli-

⁸² Takip hukukuyla ilgili itirazın iptali gibi her türlü yargılamada adil yargılanma hakkı, yargılamanın niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır (Özekes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, 134).

⁸³ Ramazan Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, (Ankara: Sevinç Matbaası, Ankara 1989), 19; Aslı Aras, *İcra Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 17.

⁸⁴ Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, 116; Aras, *İcra Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, 29; Erdönmez, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, 917.

⁸⁵ Aras, *İcra Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, 29; Nesibe Kurt Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 15; Abdulkadir Arpacı, "Borcu Likit "Liguide" Olmayan Borçlunun, İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatına Mahkûm Edilmesi Mümkün müdür?", *Yargı Dünyası*, 52 (1980): 23-24. Dürüstlük kuralının icra hukukunda da geçerli olduğuna ilişkin tereddüt bulunmamaktadır (İBK., 26.05.2017 T. 2/3).

⁸⁶ HGK, 24.11.2020, 2017-5-2547/927.

dir (İİK m. 58/II, 4). Bu özellikle ödeme emrine itiraz üzerine açılmak istenilen itirazın giderilmesi yolları açısından önem arz eder. Elinde belge olduğu halde bunu takip talebinde ileri sürmeyen davacı alacaklının itirazın kaldırılması yollarına başvuramayacağı kabul edilirken; itirazın iptali davası açmaktan başka çaresi olmaz. Ancak elinde m. 68 anlamında belge olmadığı gerekçesiyle takip talebinde bu belgeye dayanamayan ve icra mahkemesinde itirazın kaldırılması yollarına başvuramayan alacaklının, genel mahkemede açtığı itirazın iptali davasında dava dilekçesinde dayandığı deliller arasında belgenin olması ve daha önce takip talebinde bu belgeye dayanmaması nedeniyle bu durum ilk bakışta dürüstlük kuralına aykırılık gibi düşünülse⁸⁷ de tek başına yeterli bir sebep ve hakkın kötüye kullanıldığına işaret etmez. Bu duruma farklı gerekçeler gösterilebilir. Öncelikle alacaklı elinde belge olmakla birlikte bunu çeşitli sebeplerle ileri sürememiş olabilir. Örneğin, başka yerden getirtilecek ticari defterler bulunabilir. Ya da mahkemenin re'sen başvurabileceği deliller de buna gerekçe olarak gösterilebilir. Örneğin, mahkeme ticari davalarda tarafların ticari defterlerini re'sen incelemek isterse bunların ibrazına kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine karar verebilir (HMK m. 222). Bu durum da takipte ileri sürülmemen belge ile ileri sürülen belge ayrımının yargılamayı zorlaştırmaktan başka bir sonuca götürmeyeceğine işaret eder. Sadece takip talebinde sunulmadığı gerekçesiyle bir belgenin ileride açılacak itirazın iptali davasında kabul edilmemesi, maddi hukuk bakımından alacaklı olan kişilerin alacaklarının tahsilini yargı kararıyla engellemeye müsaittir. Halbuki hakların kullanılmasında asıl olan dürüstlük ilkesidir. Bunun aksi ileri sürülüyorsa mutlaka bu konuda gerekçesi gösterilmelidir.

Buradan hareketle dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eden vakıanın açıklanması ve bu hususun gerekçelendirilmesi gerekir. İlk derece mahkemesinin verdiği direnme kararında takip talebinde gösterilmeyen belgenin itirazın iptali davasında ileri sürülmesi, dürüstlük kuralına aykırı davranış olarak yorumlanmaktadır⁸⁸. Ancak esas olan kişilerin dürüstlük kuralına uygun şekilde hareket etmeleri veya işlem yapmalarıdır. Yargıtay'ın istikrarlı kararlarında da kabul ettiği üzere, dürüstlük kuralına aykırı davranışa, yani karşı tarafın kötü niyetle davranma olgusuna dayanan taraf bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. Hal böyleyken Yargıtay kararlarının içeriğinden ispat yükünün bu şekilde uygulandığına ve da-

⁸⁷ Tarafın elindeki delili dava veya cevap dilekçesinde göstermeyip daha sonraki bir aşamada karşı tarafı şaşırtmak için göstermesi dürüstlük kuralının ihlali niteliğindedir (Bolayır, *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanması ve Hâkimin Rolü*, 213).

⁸⁸ "...Mahkemece itirazın iptali davasının takibe sıkı sıkıya bağlı bir dava olduğu kabul edilmiştir. Ancak direnme kararında; davalının ödemelere ilişkin savunmasının araştırılarak ödemelerin hangi faturalara karşılık geldiğinin saptanması gerektiğinden taraflar arasındaki ticari ilişki başından sonuna araştırılarak sonuca varılması gerektiği, takip talebinde yer almasa bile borcun sebebinin icra dosyasında bulunan ihtarnameden ve arkasındaki fotokopiden cari hareket listesi sonucu kalan bakiye olarak gösterildiğinin anlaşıldığı, ödeme emrinde belirtilen bir faturanın da olmadığı, borçlunun takip talebindeki hatayı ileri sürmesinin TMK'da yer alan iyi niyet kuralına aykırı olduğu gerekçesine dayanılmıştır." HGK 07.09.2019, E.2017/19-919, K.2019/886.

valının bu durumu ileri sürdüğüne yönelik bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Velev ki alacaklının itirazın iptali davasında yeni belgeye dayanmaması kötü niyetli bir davranışından kaynaklanıyor olsa dahi içtihatlarda kötü niyeti oluşturan somut vakianın açıklanması gerekmektedir. Yargıtay verdiği kararlarında “dürüstlük kuralına aykırıdır” ifadesini somut bir vakiya dayanarak gerekçelendirmemektedir. Dürüstlük kuralına aykırılığın, fiili karine/varsayım gibi rahatça uygulanması alacaklıların haklarını ihlâl edebilecek niteliktedir.

Uygulamada alacaklılar gerçekten kötü niyetle belgeyi takip talebinde göstermiyorsa Yargıtay’ın bu konuda en azından bir içtihat birliği sağlaması gerekir. Zira Yargıtay hukuk dairelerinin ve genel kurulun verdiği kararlar, tüm olaylar bakımından bağlayıcı değildir. Ancak delil ileri sürme hakkının bu kararlarla sınırlandırılması, ispat hakkına müdahale anlamına gelmektedir. HMK 189/3’e göre “Kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat edilemez”. İİK madde 67’de itirazın iptali davasında ileri sürülebilecek delillerle ilgili bir sınırlandırmaya gidilmemişken uygulamada hukuk dairesi ve genel kurul kararlarıyla böyle bir sınırlamaya gidilmesi HMK m. 189/3 açık hükmüne uygun değildir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu bu konuda bir karar verirse herkes için bağlayıcı hale gelecektir. Verilen karar hatalı olsa dahi en azından uygulamaya yön verebilir. İçtihadı birleştirme kararı hukuka uygun olmasa dahi en azından takip başlatan alacaklıların bu karara uygun olarak takip başlatması sağlanabilir. Ayrıca içtihadı birleştirme kararında dürüstlük kuralına aykırı davranış bu kararda somut olarak açıklanacak ve içi doldurulacaktır.

4. Başvuru Yolları Bakımından Değerlendirilmesi

Yargıtay’ın soyut bir şekilde dürüstlük kuralına aykırılığa dayanan kararlarının, elinde alacağı ispat etmeye yarayan bir belge olmakla birlikte sırf takip talebinde ileri sürmediği gerekçesiyle itirazın iptali davasında da ileri sürmesine izin verilmeyen, böylece ispat hakkının sınırlandırılması nedeniyle alacağını tahsil edemeyen ve davayı bu yüzden kaybeden alacaklının ilerleyen süreçte HMK m. 375/1, ç’deki gerekçeye dayanarak yargılamanın iadesi yoluna başvurmasına ve ayrıca devleti bireysel başvuru yoluyla tazminata mahkûm ettirmesine sebep olup olmayacağının da değerlendirilmesi gerekir.

Yargılama sırasında, aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilmeyen bir belgenin, kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması, dava malzemesine ilişkin bir yargılamanın iadesi sebebidir⁸⁹ (HMK m. 375/1, ç). Yargılamada her ne kadar asıl olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olsa da Türk hukukundaki gibi hukuki güvenliğe ve kararların kesin hüküm etkisine ağırlık veren hukuk düzenlerinde bu yöndeki yargılamanın iadesi sebebinin

⁸⁹ Mert Namı, *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku’nda Yargılamanın Yenilenmesi*, 1. B., (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014), 250.

sınırlandırılması tercih edilmektedir⁹⁰. Bu sınırlama ile Kanun'da yer alan "elde edilemeyen bir belgenin" ifadesi ile sonradan ele geçirilen sadece belgeler ile yargılamanın iadesi yoluna başvurulabileceği ve bu belgelerin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması gerektiği açıktır. Bu kapsamda ilk derece mahkemesindeki yargılamada elde bulunmasına rağmen mahkemeye hiç sunulmayan belgeye dayanarak yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilmesi mümkün değildir. Bu durum, itirazın iptali gibi etki ve sonuçları bakımından takip prosedüründe önemli ve bağlantılı bir etkiye sahip olan bir dava açısından da önemlidir. Zira davanın reddi veya kabulüne bağlı olarak ortaya çıkan kesin hüküm etkisi; aynı dava sebebi ve konusuna bağlı olarak alacaklı veya borçlunun herhangi bir dava açabilmesine engeldir. Çalışmamızda itirazın iptali davası özelinde, eldeki belgelerin ileri sürülme zamanının takip talebinin verilme anına çekilmek istenmesine ilişkin eleştirilerimiz, kaçınılmazdır ki yargılama ile ilgili belgelerin gösterilmesi ile ilgili böyle açık bir kanuni düzenleme olmadığı halde getirilmek istenilen düzenlemeye ilişkindir. Yoksa ilk derece yargılamasında görülmekte olan itirazın iptali davasında belgelerin gösterilmesine ilişkin usul hukuku kuralları çerçevesinde belgelerin getirilmesinde bir engel yoktur. İtirazın iptali davası açısından da ilk derecede gösterilmediği gerekçesiyle HMK m. 375/1, ç kapsamında daha sonra yargılamanın iadesine yoluna gidilebilmesi mümkün değildir. Kaldı ki, Yargıtay'ın itirazın iptali davasının takip talebindeki belgelere sıkı bağlılığına ilişkin uygulamasından, itirazın iptali davasında kararın verilmesinden sonra elde olmayan nedenlerle bir belgenin ortaya çıkması hali, bir yargılamanın iadesi sebebi teşkil etmeyecektir.

Ancak elinde alacağı ispat etmeye yarayan bir belge olmakla birlikte sırf takip talebinde ileri sürmediği gerekçesiyle itirazın iptali davasında da ileri sürmesine izin verilmeyen diğer bir deyişle ispat hakkının sınırlandırılması nedeniyle alacağını tahsil edemeyen alacaklının, Yargıtay'ın soyut bir şekilde dürüstlük kuralına aykırılığa dayanan bu kararları aleyhine ilerleyen süreçte devleti bireysel başvuru yoluyla tazminata mahkûm ettirmesi mümkün olabilir.

SONUÇ

İtirazın iptali davası, borcun sebebi bakımından takip talebine bağlı, ancak yürütülecek olan yargılama faaliyeti ve ispat araçları açısından bağımsız bir davadır. Davacının yargılamada kullanması gereken ispat araçları tamamen maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için aranan delillerdir. İtirazın iptali, bir dava olduğu için bu davada genel hükümler çerçevesinde belgelerin ve diğer delillerin ileri sürülmesi ve incelenmesi mümkün olmalıdır. Takip talebinde belgeye dayanılmamış olmasına rağmen, dilekçelerin teatisi aşamasında delillerin gösterilmesi sağlanmalıdır. Zira itirazın iptali davası açısından takip talebinde getirilmeyen

⁹⁰ Namılı, *Türk ve Fransız Medeni Usul Hukuku'nda Yargılamanın Yenilenmesi*, 250-251.

bir belgenin daha sonra davacı açısından dilekçelerin teatisi aşamasında dava dilekçesi/ cevaba cevap dilekçesi ile yargılamaya getirilmesini yasaklayıcı açık bir kanun hükmü yoktur.

Yargı uygulamasının aksine elinde İİK m. 68 anlamında belge olmadığı için icra mahkemesine gidemeyen davacının, aynı gerekçeyle itirazın iptali davası da açamayacağını kabul etmek itirazın iptali davasının düzenleme amacına aykırılık teşkil etmektedir. Takip talebinde belge yoksa borcun sebebinin gösterilmesi, takibe bağlı yürütülecek olan itirazın iptali davası gibi yargılama faaliyetleri açısından önemlidir. Ancak yargı kararlarıyla itirazın iptali davasındaki ispat araçlarını, takip talebi özeline bağlamak ve takip talebinde dayanılmadığı gerekçesiyle itirazın iptali davasında delil olarak dayanılamayacağını ileri sürmek, birtakım teorik ve yargılama faaliyetinin uygulamada işleyişi açısından sorunlara sebep olacaktır. Bu kapsamda tespit ve önerilerimiz şu şekilde sıralanabilir:

Özellikle takip talebinde yer alması gereken belge tek başına yargılamadaki ispat faaliyetinin sınırlarını belirleyen bir öncül şart olarak değerlendirilemez. İtirazın iptali davasında takip talebinde yer alan belgeler dışında bir belgeye dayanılması veyahut hiç belgeye dayanılmadığı halde yeni bir belgeye dayanabilmesi belgelerin genel hükümler çerçevesinde gösterilmesi kuralları ile mümkün olmalıdır.

Davacı alacaklının alacağının varlığını, davalı borçlunun da itirazlarının yerindeliğini ispatlamaya çalıştığı itirazın iptali davasında, mahkeme tüm delillerin incelenmesi neticesinde verdiği maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden bir kararla dosyadan el çeker. Ancak davacının yeni belgeye dayanamayacağını kabulü, davayı kaybetmesine sebep olabilir. Alacaklı icra takibi yapmak yerine genel mahkemede bir alacak davası açmış olsaydı, tüm belgelere delil olarak dayanıp lehine hüküm alabilecekti. Kanuni bir dayanağı olmaksızın benzer nitelikteki adalete erişim araçları arasında yargı kararlarıyla böyle bir farklılık ihdas edilmesi yerinde bir uygulama değildir. İcra ve İflas Kanun'unda takip talebinde belgeye dayanılması ile itirazın iptali davasında delile dayanılması arasında bağlantı kuran bir hüküm yokken, yargının içtihat yoluyla böyle bir bağlantıyı kurması kanun hükmüne açık bir aykırılık teşkil etmektedir.

Kanun tarafından takip talebiyle birlikte belge sunma zorunluluğu aranmamışken; yargı kararlarıyla bu şartın aranması alacaklının hak arama hürriyetini de ihlal edecek niteliktedir. Ayrıca bu yaklaşımın kabulünün, itirazın iptali davasını ispat faaliyetleri açısından itirazın kaldırılmasının dar ve sınırlandırıcı yargılama faaliyetine yaklaştıracı olumsuz bir etkisi de olacaktır.

Usulüne uygun bir şekilde dava malzemesi haline getirilen belgelerin itirazın iptali davasında takip talebinde yer almadığı gerekçesiyle kabul edilmemesi, maddi hukuk bakımından alacaklı olan kişilerin alacaklarının tahsilinin yargı ka-

rarlarıyla engellenmesi ve hukuki dinlenilme hakkını tam olarak kullanamayan taraf açısından sürpriz karar verme yasağı teşkil edebilecektir.

İtirazın iptali davası ile ispat hakkına getirilmek istenilen sınırlama, hem genel yargılama ilkelerinin (iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi, karşı tarafın açık rızası, ıslah) hem de hukuki güvenlik ve belirliliğin ihlali sonucunu doğurur. Zira itirazın iptali davası açan tarafın hukuki belirlilik ilkesi gereği kanunda açıkça bir sınırı olmadığı sürece ispat hakkını kullanabiliyor olması gerekir. Bu sınırlama ancak itirazın iptali davasına ilişkin İİK m. 67'e getirilecek açık bir kanuni düzenleme ile mümkün olabilir. Hem davacının hem de davalının silahların eşitliği ilkesi bağlamında iddia ve savunma haklarını genel hükümler çerçevesinde kullanabilmesi gerekir.

Takip talebinde gösterilmeyen belgeye itirazın iptali davasında delil olarak dayanılmak istenilmesi, dürüstlük kuralına aykırılık olarak da değerlendirilmektedir. Esas olan kişilerin dürüstlük kuralına uygun şekilde hareket etmeleri ve işlem yapmalarıdır. Dürüstlük kuralına aykırılık, her somut olay açısından değerlendirilmeli ve mutlaka somut vakıya dayalı olarak gerekçelendirilmelidir. Dürüstlük kuralına aykırılığı gerekçesiyle delil gösterme hakkının sınırlandırılması, ispat hakkına ciddi bir müdahaledir. Bu konuda en azından bir içtihadı birleştirme kararı ile dürüstlük kuralına aykırılık somut olarak açıklanmalı ve herkes açısından bağlayıcı bir uygulamaya geçilmelidir.

Son olarak soyut bir şekilde dürüstlük kuralına aykırılığa dayanılarak verilen kararlar, elinde alacağını ispat etmeye yarayan belge olmakla birlikte ispat hakkını kullanamayan ve alacağını tahsil edemeyen alacaklının, bireysel başvuru yoluyla devleti tazminata mahkûm ettirmesine yol açabilir.

KAYNAKÇA

- Akil, Cenk. “İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatının Şartı Olarak Borçlunun İtirazının Haksızlığına Karar Verilmesi.”, *İÜHFD* 3/1 (2012): 317-338.
- Akil, Cenk. “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukukunda Tanık Listesi.”, *TBB* S.149 (2020): 153-185.
- Akkan, Mine. “Medenî Usul Hukukunda Etkin Hukuki Koruma.”, *MİHDER* 6 (2007/1): 29-68.
- Akkan, Mine. “İcra Hukukunda Menfî Tespit ve İtirazın İptali Davası Arasındaki Derdestlik ve Kesin Hüküm İlişkisi.”, *DEÜHFD* 12/2 (2012): s. 1-41.
- Aktepe Artık, Sezin. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Akyazan, Sıtkı. “İcra ve İflâs Kanunu’nun 68’nci Maddesi Üzerinde Bir İnceleme.”, *AD* 12 (1955): 1141-1170.
- Amonn, Kurt. *Grundtriss Des Schultbetreibungs Und Konkursrechts*. Bern: Verlag Stämpfli-Cie Ag., 1993.
- Aras, Aslı. “İtirazın İptali Davasında Dava Konusunun Devri.”, *BAHÜHFD* 9/121-122 (Eylül-Ekim 2014): 151-167.
- Aras, Aslı. *İcra Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Arpacı, Abdulkadir. “Borcu Likit “Liguide” Olmayan Borçlunun, İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatına Mahkûm Edilmesi Mümkün Müdür?.”, *Yargı Dünyası* 52 (1980): 22 vd.
- Arslan, Ramazan. *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1989.
- Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, Güncellenmiş 10. B. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Atalı, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *İcra İflas Hukuku*. 8. B. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Atalı, Murat ve Serra Korkut. “İtirazın İptali ve Takipli İflasta İflas Davasının Islah Yoluyla Doğrudan İflasa Dönüştürülmesi Mümkün Müdür?.”, *MİHDER* 15/43 (2019): 425-440.
- Baumgärtel, Gottfried. *Zur Lehre Vom Streitgegenstand*. Jus München, Berlin und Frankfurt, 1974: 69-75.
- Berkin, Necmeddin M. *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, 538 Sayılı Kanun’a ve Yargıtayın Son İçtihatlarına Göre Haciz Yolu ile Takip ve İlamsız İcra*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1969.
- Bolayır, Nur. *Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- Boran Güneysu, Nilüfer. “İcra Takip İşlemleri”, *TBB* 101 (2012): 31-60.
- Börü, Levent. *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

- Börü, Levent. “Dava Konusu Kavramı ve Teoriler.”, *BATİDER* XXVIII/2 (2012): 257-292.
- Çağa, Tahir. “Ödeme Emrine İtirazın İptaline Dair.”, *BATİDER* VIII/3 (1976): 21-31.
- Çiftçi, Pınar. *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Demircioğlu, Yaşar. *Medeni Usul Hukukunda İnsan Hakları ve Adil Yargılanma Güvenceleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.
- Deynekli, Adnan ve Sedat Kısa. *İtirazın İptali Davaları*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2013.
- Ercan Özler, Meltem. *Medeni Usul Hukukunda Dava Konusu*. 1. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Erdem, Murat. “İcra ve İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Erdönmez, Güray. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*. C. I, 15. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Erdönmez, Güray. *Medeni Usul Hukukunda Belgelerin İbrazi Mecburiyeti*. 2. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Erdönmez, Güray. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazi.”, *İBD* LXXXVII/5 (Eylül-Ekim 2013): 15-53.
- Ermenek, İbrahim. “Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medeni Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar.”, *MIHDER* 9/26 (2013/13): 3-55.
- Ermenek, İbrahim ve Betül Azaklı Arslan. “İcra İflas Hukuku Açısından Ticari Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK M. 5/A).”, *TBBD* 148 (2020): 135-196.
- Gönen, Eriş. “Ödeme Emrine İtirazın İptali Davası ve Bazı Sorunlar.”, *ABD* 5 (1977): 822-841.
- Gürdoğan, Burhan. *İcra Hukuku Dersleri*. Ankara: Ajans Türk Matbaası, 1970.
- Görgün, Şanal, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu. *İcra ve İflas Hukuku*. 5. B. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Görgün, Şanal, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu. *Medeni Usul Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncel Yargı Kararları İşlenmiş 13. B. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Hanağası, Emel. *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Hesselberger, Dieter. *Die Lehre Vom Streitgegenstand*. Geschichtliche Entwicklung Und Gegenwärtiger Stand, Köln, Berlin, Bonn, München 1970.
- Karaaslan, Varol. *Medeni Usul Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. B. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Karslı, Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*. 3. B. İstanbul: Alternatif Yayınevi, 2012.
- Karslı, Abdurrahim. *İcra Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Alternatif Yayınevi, 2009.
- Kiraz, Taylan Ö. *İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.

- Konyalı, Sinan Can. “İtirazın İptali Davasının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi.”, *İNÜHFD* 13/2 (2022): 519- 533.
- Kurt Konca, Nesibe. *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Kuru, Baki. *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*. Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 2. B. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Leuch, Georg. *Die Zivilprozessordnung Für Den Kanton Bern*. Verlag Ag Bern, 4. Auflage, Bern: 1995.
- Meier, Isaak. *Iura Novit Curia*. Zürich: 1975.
- Muşul, Timuçin. *İcra ve İflas Hukuku Bilgisi*. 3. B. Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.
- Okçuoğlu, Yavuz. “İcra Hukukunda İtirazın İptali ve İnkâr Tazminatı.”, *Bursa Barosu Dergisi* 11 (1980): 10-14.
- Overbeck, Alfred. *Schuldbetreibung Und Konkurs Nach Schweizerischem Recht*. 2. Aufl., Schulthess Und Co, Zürich: 1940.
- Özbay, İbrahim ve Murat Erdem. “Ticari Uyuşmazlıklarda ve Tüketici Uyuşmazlıklarında İtirazın İptali Davasının Dava Şartı Arabuluculuk Kapsamında Bulunup Bulunmadığı Meselesi.”, *Yargıtay Dergisi* 3(2021): 849-900.
- Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.
- Özekes, Muhammet. “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Hâlinde Yapılması Gereken İşlemler”. Prof. Dr. Hakan Pekcanitez Armağan, İzmir 2015, *DEÜHFD Özel Sayı* (2014): 263-300.
- Özekes, Muhammet. *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Özekes, Muhammet. *Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku*. 15. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Özkan, Yönel. *İcra-İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.
- Pekcanitez, Hakan. “Hukuki Dinlenilme Hakkı.”, *Seyfullah Edis’e Armağan*. İzmir (2000): 753-791.
- Pekcanitez, Hakan. “4949 Sayılı Kanun’la İcra Hukukunda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi.”, *TBB* 49 (2003): 137-158.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özekes. *İcra İflas Hukuku*. 9. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Postacıoğlu, İlhan E. “Ödeme Emrine İtirazın İptali Mevzuunda Bazı Zaruri Açıklamalar.”, *BATİDER* X/4 (1980): 976-978.
- Postacıoğlu, İlhan. *İcra Hukuku Esasları*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1969.
- Postacıoğlu, İlhan ve E. Sümer Altay. *İcra Hukuku Esasları*. Güncelleştirilmiş Genişletilmiş 5. B. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.
- Rechberger, Walter H. ve Daphne-Ariane Simotta. *Zivilprozessrecht (Erkenntnisverfahren)*. 3. Auflage. Wien 1986.

- Rosenberg, Leo, Karl Heinz Schwab ve Peter Gottwald. *Zivilprozessrecht*. 18. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2018.
- Ruedin, Ronald. *Die Anerkennungsklage (Art. 79 Schkg)*. Sjk Nr. 979a.
- Schwab, Karl Heinz. *Der Streitgegenstand im Zivilprozess*. München und Berlin: 1954.
- Staehelin, Adrian, Thomas Bauer ve Daniel Staehelin. *Kommentar Zum Bundesgesetz Über Schuldbetreibung Und Konkurs I, Art.1-158 Schkg I. Helbing Lichtenhahn*, Basel: 2010.
- Sunar, Gülcan. “İcra Hukukunda İcra Tazminatı.”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Tanrıver, Süha. “Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı.”, *TBBĐ* 53 (Temmuz-Ağustos 2004): 191-215.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku*. C. I. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Toraman, Barış. “Takip Hukukuna Özgü Bazı Davaların Dava Şartı Arabuluculuğa Tabi Olup Olmadığı Sorunu.”, *ÇÜHFD* 5/1 (2020): 3141-3170.
- Ulukapı, Ömer. *İcra ve İflas Hukuku*. 1. B. Konya: Mimosya Yayınları, 2015.
- Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Uyar, Talih. “İcra Hukukunda İtirazın Hükümsüz Hale Getirilmesi (İtiraz Üzerine Alacaklının İzleyeceği Yol).”, *İzBD* 7/3 (1990): 72-79.
- Uyar, Talih. “Takip Hukukunda İtirazın İptali Davası.”: 1-66 (e-uyar.com).
- Ülkü Gören, Nazlı. *İcra Hukukunda Ödeme Emri*. İstanbul: Arıkan Yayınevi, 2008.
- Üstündağ, Saim. *İcra Hukukunun Esasları*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1995.
- Yeşilirmak, Ali. *Pekcanitez Usul, Medeni Usul Hukuku*. 15. B. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Yeşilova, Bilgehan. “Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği.”, *TBBĐ* 86 (2010): 47-101.
- Yıldırım, Kâmil ve Nevhis Deren-Yıldırım. *İcra Hukuku*. 4. B. İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- Yılmaz, Ejder. “İtirazın İptali Davasının Hukuki Niteliği.”, *Saim Üstündağ Armağanı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009: 597-615.
- Yılmaz, Ejder. “Tahkimde İtirazın İptali Davası ve Tahkime Elverişlilik.”, *DEÜHFD*. XVI/Özel Sayı (2014) Prof. Dr. Hakan Pekcanitez Armağanı, (Basım Yılı: 2015): 531-554.
- Yılmaz, Ejder. “İcra Tazminatı.”, *Halûk Konuralp Anısına Armağan*, C. 2, Ankara 2009: 675 vd.
- Yılmaz, Ejder. “İcra İnkâr Tazminatı Açısından “Likid Alacak” Kavramı.”, *Bankacılar Dergisi*. 67 (2008): 85-93.
- Yılmaz, Ejder. *İslah*. Genişletilmiş 5. B. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Yönel, Özkan. *İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.
- Wock, Dominik ve Martina Aepli-Wirz. *Kommentar Zum Bundesgesetz Über Schuldbetreibung Und Konkurs, Sk- Schulthess Kommentar*. 4th Edn, Basierend Auf Der 1911 Erschienenen 3rd Edn Von Carl Jaeger, Schulthess. Bern Und Zürich: 2017.